Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙН ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дениз • ЕРА, 29 август, 1974 шу. • № 164 (5305). • Мах 2 кап.

СИГАЛА ДАХАД „СОЮЗ-15" ЯХА КОСМИЧЕСКИ КЕМА

ТАССа хоам

1974 шера 26 августа московски ханах 22 сахьати 58 минути яьлча Советски Союзе сигала дахийтаб кема командир подполковник Сарафанов Геннадий Васильевичи бортинженер полковник-инженер Демин Лев Степановичи юкъе а болаш йолча, экипажо лехкаш дола «Союз-15» яха космически кема.

Сигала дахийтача «Союз-15» яхача кемо лаьрхIар — укх шера 3 июле «Союз-14» яха транспортни кемен «Салют-3» яха станции сигала яхача хана космосе дIадоладаь Iилман тохкамаши эксперименташи дIахо хьолга.

Экипажаца радиои телевизионни бувзам лоаттабу.

Экипажо деча хоамегIа, космонавташча дика хьал да; кема отсекашкарча микроклимата параметраш лаьрхIача боараме я.

«Союз-15» яха транспортни кема Лаьттай искусственни спутника орбита тIа даьккхачул тIехьагIа наькъа программа кхоачашъе болабеннаб новкъостий Сарафанови Демини.

НИКЪ ДIАХО ХЬОШ БА

Наькъий управлене центр, 27 август. (ТАСС). Московски ханах 17 сахьат доалаш Лаьттанна гонахьа 12 го баьккхаб «Союз-15» яхача космически кемо.

Тахан IуйрнИна наькъа траекторена коррекци яьчул тIехьагIа «Союз-15» яхача кема орбита параметраш укх тайпара яр:

— Лаьттан тIехенна эгтара дукхагIа гаьна даьннача хана (апогеера) — 275 километр;

— Лаьттан тIехенна эгтара кIезигагIа гаьна даьннача хана (перигеера) — 245 километр;

— гобоаккхаш йоаккха ха — 89,6 минут;

— орбита оагIора ластар — 51,6 градус.

7 сахьат даьлча дена 15 сахьат даллаца йолча юкъагIа, «Союз-15» яха космически кема Советски Союза территоре тIара радиоца гуш йоацача зоне долча хана, космонавташ салоIаш хиннаб.

Радиобувзама аргIанара сеанс йолча хана Геннадий Васильевич Сарафанова хоам баьб белгалъяь наькъа программа кхоачашъеш экипаж хиларах, космонавташка дика хьал хиларах.

• • •

Наькъий управлене центр, 28 август. (ТАСС). «Союз-15» яхача космически кема тIара космонавтий Геннадий Сарафановен Лев Деминен наькъа шоллагIа балха дIачакхдаьлар 28 августа московски ханах 8 сахьат даьлча. Цу хана кема Лаьттача гонахьа 22 го тессабар.

ШоллагIча дей программагIа космонавташа Сарафановен Деминен кемага тайп-тайпарча режимех никъ байтара техникана отработка яра эксперименташ чакхъяьхар. Маневраш еча хана «Союз-15» яха кема массехказа юхедахар «Салют-3» яхача станцена. Космонавташа тIахьожам лоаттабора кема ерригача системаша беш хиннача балха, зембоаккхар станцена улув дахара этапий.

Экипажа доклядех а телеметрически информаце даннеех а космонавташ Сарафанови Демини могаш-маьрша ба. Экипаж никъ чакхбоаккхаш а космически кема Лаьтта Iодоссадара кийчо еш а ба. «Салют-3» яха станци оттаяьча программагIа автоматически режиме никъ беш я.

16 сахьат даллаца «Союз-15» яха космически кема Советски Союза территоре тIара радиоца гуш йоацача зоне долча хана, космонавташ салоIаш хургба.

Подполковник Сарафанов Геннадий Васильевич

1942 шера Саратовски областерча Саратовски района Синенькие яхача юрта ваьв Геннадий Васильевич Сарафанов.

1959 шера денз Советски Эскара мугIарашка ва из. Летчикаш кхебу Балашовски лакхера тIема авиационни училища йистеяьккхачул тIехьагIа авиационни доакъошка гIулакх деш хиннав Г. В. Сарафанов. ГIулакх деш волча хана цо хьахьеккхад ше тIехдика летчик хилар, массехк тайпара самолеташ Iомаяьй.

Космонавтий мугIарашта юкъе 1965 шера денз ва Сарафанов. Космосе наькъаш де кийчву йиза курс чакхъяьккхай цо лехкаш йолча тайп-тайпарча аппараташка, цар системаши оборудований дика Iомаяьй.

1963 шера Советски Союза Коммунистически парте мугIараште юкъевахав Г. В. Сарафанов.

Космонавта сесаг — Тамара Васильевна. Звездни городоке болх беш я.

СарафановгIар дезале шин бер да: ворхI шу даьнна вoI Алексейи шин шу даьнна Катяи.

Космонавта дай — Василий Ивановичи Елена Прокофьевнаи Саратове бах.

Полковник-инженер Демин Лев Степанович

1926 шера Москве ваьв Лев Степанович Демин. 1942 шера денз дIадоладаьд къахьегама гIулакхаш — буровой машинаш еча заводе токаралла болх баьб.

1945 шера денз Советски Эскара мугIарашка ва. Бувзама тIема авиационни училище йистеяьккхай.

1949 шера дена Н. Е. Жуковске цIерагIча Фегарча тIема инженерни Академе дешаш а цул тIехьагIа адъюнкт а хиннав Л. С. Демин. ИIаьхкхача хана ВВС цхьан Iилма-тохкама организаце вокхагIвола Iилман болхло волаш болх баьб цо.

1963 шера цо защита яьй технически Iилмай кандидата Iилман степень яккха яьъьча диссертацена.

1963 шера денз космонавтий отрядаца ва Лев Степанович. Космосе наькъаш де кийчву йиза курс чакхъяьккхай цо.

Л. С. Демин — 1956 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавта сесаг — Зинаида Александровна Звездни городоке балха я.

ДемингIар йиIий Натальяй 24 шу даьннад, воIий Сергея — 22 шу.

Космонавта нана — Анна Петровна, пенсионерка, Москве ях.

КПСС обкоме, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете, облсовпрофе

ЛАКХАГIА АЙЕ ЯХЬА БАЙРАКХ, ХЬАЖКIАШ КХЕЕРАШ!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо хьажа а хьежа, чIоагIъяьй юрта боахама министерствас, совхозий республикански объединене, юрта боахама а заготовкай а болхлойн гIулакхерча наьхен профсоюза обкомо хьачуенна хьажкIаши дуген чуэцача районий, колхозий, совхозий, звеной промышленни предприятей, организацей социалистически яхьа условеш. ХьажкIаши дуген толамца чуэцара а паччахьалкхенга ялат доахка оттаяь задани хIара колхозо, хIара совхозо, районо кхоачашъяра а тIехьара социалистически яхь шерра йоаржае дехкарийла я КПСС горкомаш, райкомаш, горрайисполкомаш, юрта боахама министерство, совхозий республикански объединени, кхыйола юртбоахама ведомстваш, профсоюзий, комсомольски органаш.

1974 шера ялата лаьрхIа хьажкIаши дуген чуэцача районий, колхозий, хьажкIаши дуген кхедеча звеной, механизаторий-комбайнерий республикански социалистически яхьа

УСЛОВЕШ

Республикански социалистически яхь йоаржаю ялата лаьрхIа хьажкIаши дуген доаццача хана а ца дойташ а чуэцар духьа, паччахьалкхенга уж культураш йоххара тIаийца дехкараш ханал хьалха кхоачашдар, беррига юрта боахама болхлой къахьегама хьинарий творчески инициативей айяр духьа 1974 шера котъьынарех лоархIаргья ялата лаьрхIа хьажкIаш 20 деналь, дуга 25 денал дукхагIа йоацача хана чуийца яьнна районаш, колхозаш, совхозаш, звенош, хIаьта чуийца хьувкъам:

— районашка 3000 гектар а кхы дукхагIа а долча кхашкара 40 центнерал кIезигагIа доацаш хIара гектара тIара ялат доаккхе, 1000 гектар а кхы дукхагIа а долча кхашкара 45 центнерал кIезигагIа доацаш хIара гектара тIара ялат доаккхе;

— колхозашкеи совхозашкеи — 500 гектар а кхы дукхагIа а долча кхашкара 45 центнерал кIезигагIа доацаш, 250 гектар а кхы дукхагIа а долча кхашкара 50 центнерал кIезигагIа доацаш ялат хIара гектара тIара доаккхе;

— хьажкIаш лелаеча звеношка 150 гектар а кхы дукхагIа а долча кхай тIара 55 центнерал кIезигагIа йоацаш хьажкIаш гектара тIара доахе;

— дуга лелаеча звеношка — 100 гектар а кхы дукхагIа а долча кхай тIара 50 центнерал кIезигагIа доацаш гектара тIара дуга доаккхе.

Республика социалистически яхье котбаьинараашта яла оттаяьй:

I района — КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа карара кара тела ЦIе байракх, цунца 3 эзар сом ахчан преми а йолаш;

II колхозаштеи совхозаштеи — КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа Сийлен грамота цунца пхьаьа йохкал грузовой автомашин а хьожаеш.

ХЬАЖКIАШ ЛЕЛАЕЧА МЕХАНИЗИРОВАННИ ЗВЕНОНА:

хьалхара моттиг яьккхачоа — «Дошо хьажкIа» яха памятни призи КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа Сийлен грамотеи, аргIагIа йоацаш цунга йохка «Жигули» автомобиль а хьожаеш;

шинъ шоллагIа совгIат — юртбоахама министерства, совхозий республикански производственни объединене, юртбоахама а заготовкай а болхлойн гIулакхерча наьхен профсоюза обкома Сийлен грамота, аргIа йоацаш йохка йоккхагIйола матоцикл а хьожаеш;

кхоъ кхоалагIа совгIат — юртбоахама министерства, совхозий республикански производственни объединене, юртбоахама а заготовкай а болхлойн гIулакхерча наьхел профсоюза обкома Сийлен грамота, льготни туристически путевкаш а луш.

ДУГА ЛЕЛАДЕЧА ЗВЕНОНА:

хьалхара моттиг яьккхачоа КПСС обкомеи, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи, облсовпрофеи Сийлен грамота, цунга аргIа йоацаш «Жигули» автомобиль а йохкаш;

шинъ шоллагIа совгIат — юртбоахама министерства, совхозий, республикански производственни объединене, юртбоахама а заготовкай а болхлойн гIулакхерча наьхен профсоюза обкома Сийлен грамота, цунга аргIа йоацаш йоккхагIйола мотоцикл а йохкаш.

Колхозашеи совхозашеи хIара дийнахьа итогаш ю хьажкIаши дуген чуэцача болх беча механизаторий социалистически яхьа, котбаьинараашта карара-кара тела вымпелаши боахама чотах ахчан совгIаташ лу.

ХьажкIаш чуэцача дикагIа хьокхамаш даьхача, лакхара балха дикал а йолаш 15 дийнахьа, цул кIезигагIча ханена шоай дехкараш кхоачашдаьча промышленни предприятей, учреждений, организацей коллективашта пхи вымпел хьожаньй, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ а луш.

РЕЙД ЙИСАР КIЕЗИГА ХА Я

ХьажкIаш кхачаш латт. Уж мишта хьийкъай хьожаш йола комиссеш я хIанз Малгобекски района боахамашка вIашагIъехкаш. Ерригача коллективашка болхлой собралеш хиннай. ЛаьрхIача боараме хьа ца хулаш диса ка бола ялаташ хьажкIий чотах дIакхоачашде а цхьаккха хьажкIа йоа ца еш уж чуэца а лаьрхIад. Из дехкар толаме кхоачашдара боккхача лоархIаме да хьажкIеш чуэцаргйола техника кийчьяр.

Малгобекски района боахамашка хилар тха рейдови бригада. ВорхI «Херсонец» а йолаш 20 комбайн я «Алханчуртский» совхозе. Эшшача минуте кхашка араийла кийча йолаш латтар ерригa комбайнаш.

«Алханчуртский» совхоза керттерча агронома Гетагажев Бориса йоах:

— ЯлатИйна лаьрхIа 600 гектара тIара хьажкIаш чуэца езаш да тхо. Тха ерригa комбайнаш шин сезоназгIа мара болх ца беш керда я.

Соахка хьажкIаш чуийца ма яьллинге а механизатораша комбайний гIулакх дир: чархаш, зIанараш, оасаш хьаяьхар, товйир, мукх юача моттигашка даьтта хьеккхар. Iанна латтаргйолаш ниис а яь дIаоттайир. Укх шера цIаьккха юха даьтта хьекха, зIанараш, звездочкаш цIаьтIайохка мара езанзар. Шоаш латтача йола а ялийта болх мишта бу хьежал тхо. ХIаьта хIанз хьажкIаш кхачарга хьежаш да. Ерригача совхоза юкъара собрани яьча лаьрхIар ерригa хьажкIаш 15 балха дийнахьа чуэца. Нагахьа санна уж еча болх хуле, мичча хана а хьажкIаш чуэца оттае мегаргйолаш силос хьокха универсальни комбайнаш а я тха.

Тха рейдови бригада «Кавказ» яхача колхозе яхача хана контора хьалхашка кийча латтар 6 комбайн.

— КIира хьалхагIа денз бокъонца кийчъяь яьнна латт тха комбайнаш, — йоах мастерской заведующе Попов Владимира. — ХIаьта уж мишта кийчъяьй шоаш хьажа мукъа да шо.

22 августа город МагIалбика партийно-боахама актива собрани хилар. Цига дийцар «Хьувкъам чуэцара даькъера района къахьегамхой дехкараш». Партийно-боахама активе къамаьл дир «Ингушский» совхоза директора А. Гетагажева а. Ше къамаьл деш цо белгалдаьккхар, шоай 400 гектар хьажкIаш чуэца езаш хилар, хьажкIаш чуэца комбайнаш кийча латташ хилар. 20 балха дийнахьа хьажкIаш чуийца в баьнна, наьсархошта новкъостал де гIоргба уж.

23 августа делкъел тIехьагIа пхи сахьат даьннача хана центральни усадьбе, 10 комбайн латтар йоархIаша хьула а яь. Цхьабакъда гобаьккха хьежача цхьа са доалль дегI дацар. Уж комбайнаш кийча латт аьнна хеталора.

Цхьабакъда шоллагIча дийнахьа, тха рейдови бригада центральни усадьбе яхача хана, уж комбайнаш кегаенна латтар. Цу хана цига ремонт еш воаллаш тхона нийсвеннар механик Хамхоев Махьмади слесарь Саутиев Идриси мара саг вацар. «Херсонец-7» яхача 10 комбайнах геттара цIена шинъ а йолаш, пхиъ мара кийча яцар. Соахка хьажкIаш чуийцача дена кхы цIен ца еш латт бархI комбайн.

— Тха дерригa гелхар фуд аьлча, — йоах Хамхоев Махьмада, — из да, техника цхьаннега а доал дэацаш хилар.

Соахка уккхаза, араюккъе дIакхессача денз иштта латташ я ер. Iай а тIехьа ваьллав со дукхагIа мукх юаш йолча моттигаш тIареи передачай коробкаш тIареи ша паяльни лампашца лоалабеш. ХIаьта хIанз слесаряца ераш вIаштIехьъяхаргIерташ воалл со механизатораш ца тоъаш хиларах: ремонт ю слесараш бац. Техника, дIаоттае моттиг а йоацаш, араюккъе латт. ХIаьта а центральни усадьбе автомашинаш кIалъувттае яьй яхаш кхоалле я кхы пайда ца а эцаш яьсса латташ. Цу кIал оттае мегаргьяцар цхьайола техника? Запасной оатхалаш ца хилар-м аз вIалла дувца а дувцац: нагахьа санна каст-каста каглуш бола моллагIа звездочка е гIув кхай тIа кагбелча, кердадараш лаха деза е дехараш юхаметтаоттаде деза. Нагахьа санна из болх хIанз бе ха яле а, хьажкIаш чуэца йолаеннaчул тIехьагIа хургьяц из. ХIаьта из ха хьаккхача гаьна мичай.

Тха къамаьла юкъеэккх Дадурбеков Микаил:

— 35 шу дIадаьннад аз комбайнералла болх бу, — йоах цо. — Ремонт еш тхо доаххача хана тхона теларaш кепигаш мара дац. ХIаьта тха совхоз мара яц моральни материальни стимулий цIи ца йоаккхаш, механизаторашца беш цхьаккха тайпа болх боацаш. ДIалуш е плана ц а яц, тIаийца социалистически дехкараш а дац. Кулгалхоша шоай гIулакх ду, оаха тхоай гIулакх ду. ХIаьта хIанз, ер санна бехктокхаме ха йолча хана кулгалхой тхона нaггахьа мара бIаргагуш бац. Цул совгIа, партийни организаци а болхлой комитет а ма йий тха. кхыметтел цар а дац тхона-м цхьаккха тайпа новкъостал. Цудухьа, кхетадеш да, цу тайпара болх ца хилар бахьан долаш механизаторски кадраш дукха хувцалулга, дукхабараш керда юллаш латтача «Малгобекский» комсий совхозе дIаух балха. Цудухьа хIанз дукхагIа дола кхашкара балхаш цхьан сменагIа мара дац.

ХьажкIаш чуэца еза сагатагIа йола ха хьатIаотташ, техника тоаяь йоалаш латт, техникага кхай тIа хадданза болх байтар духьа запасной оатхалаш, звездочкаш, оасаш Iалашъеш ба вах, хIаьта квалифицированни сельхозмеханик шийна запасной оатхалаш Iалашъе езача метте, ши пхьарс хьал а хьекха, хьажкIаш чуэца комбайн тоаеш воалл, ремонт ю слесарь а хинна. Бакъдар аьлча, из болх цо хIана бун бина доастама ден мича ях оахa-м, вешта из ший бе безачо а баь, эшаш йола запасной оатхалаш Iалашъяр, ремонтни болх вIаштIехьбаккхара гIоленагIа дар аьнна хет.

Партийни организаце хIара бригаде механизатораш тул а баь, техника кийчъяра гIулакха иштта «цIи яьнна» болх болга дIахайта, хIара механизаторага комбайн дIаяла мегаций. ХьажкIаш чуэцача юкъагIа хьадда мероприятеш вIаштIехьъяьхача, планаш дIаелча, мел аьлча а, гаьна ца з йоахаш моральни материальни стимулировани юкъейоалайича бакъахьа хургдар. Тхона хетачох, цу деррригача хIамаша наьха дегаш айдергдар. ТIаккха совхоза кулгалхошта, партийни организацена, болхлой комитета мишта хет?

Рейдови бригада: Б. ЦЕЧОЕВ — «Алханчуртский» совхоза механик, М. ДАСКИЕВ — «Ленинское знамя» яхача газета корреспондент, А. САГОВ — «Сердало» газета собкор.

Кийчлуш ба

Гурахьа дийна ялат чуийца даьннад. Даьхен амбарашка чутессад из. Цхьабакъда ялат чудена даьннадар аьина лаьтта лелаперий болх лавгIлуш бац. Района колхозашкеи совхозашкеи дика хьувкъаш я ялата лаьрхIа дIайийна хьажкIаш.

Дукха ха йоацаш КПСС Грозненски райкоме хилар района хьажкIаш лелаерий совещани. Цига дийцар хьажкIаш сихагIа чуийца яхара дош. Уж дикагIа хьувкъаяра шоай опыт ювцаш къамаьлаш дир цIи хезача хьажкIаш лелаераша: «Ермоловский» совхозерча Танпов Шамсудина, Ленина цIерагIча колхозерча коммуниста Дамаев Нецис, «Советская Россия» яхача колхозерча ИбрагИмов Къоасама.

— 16 шу да аз хьажкIаш кхею, — аьлар коммуниста Ш. Танпова. — Укх шера 200 гектара тIа хьажкIаш кхею са звенос. ДIайийнача хьажкIашта дика Iунал ду механизатораша С. Вангаева, А. Сагаипова, комсомольца М. Танпова. ПланагIа 32 центнер йолча хIара гектара тIара 41 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца дош деннад оаха. Уж ерригаш а чуийца даргда тхо лоаццача ханеи йоа ца еш.

— Са звенога 150 гектар хьажкIаш я, — дувц звеньевойс Н. Дамаева. — ХIанз кхозлагIа хий дуллаш да тхо царна. Долла хIама ду оаха хьажкIаш дика хьувкъаяра.

— Районе укх шера дIайийна ерригa хьажкIаш 3100 гектар я, — йоахар юрта боахама районни управлене начальника И. А. Бойкэс. — Уж кхееш 19 механизировании звено я. ХьажкIий хьувкъамга хьожаш хиннай лаьрххIа комисси. Керттера дехкар да, цхьаккха а хьажкIа кхай тIа ца юташ цIенъяь уж сихагIа чуийца яхар.

Р. ЗОЛОТАРЕВА,
Грозненски района «Заветы Ильича» газета болхло.

Турпалхочун бригаде

Укх шера бIаь эзар тоннал кIезигагIа йоацаш хьажкIаш яха республика къахьегамхоша йоаржаяьча социалистически яхье дакъа лаца ший а ший бригада а бехктокхаме дехкар лерхI Нохч-ГIалгIайче цIи хеза волча, хьажкIаш кхеяра йоккха опыт йолча Саидов Бауде — «Джалка» яхача шалински совхоза бригадира. Ди а бийса а ца къовсаш хьийга къа зехьа дайнадац. Дог хьоасташ, бIарг белош тоэенна я хIара гIадамах шишша кхоккха хьажкIа йоаллаш, говра баьрий къайлаваккхал урагIа яха хьажкIаш.

...Соахка, пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера дехкараш дувцаш района юрта боахама хьалха латтарий совещани йолаш эгтара хьалха дош а дийха къамаьл де трибуна тIа ваьлар Бауди.

— Тха совхоза лаьтта леладераша хьажкIаш хьувкъаяра кIезиг-дукха опыт Iоаяьй тIехьарча шерашка, хIаьта шерра-шера дукхагIа хул тха лакха хьувкъамаш доахаш из культура лелаераш а. Цунах оаха доккхал а ду, — аьлар цо. — Мишта кхею оаха хьажкIаш? Эгтара хьалха звенош вIашагIйохк. Царна хьалхагIе дIадовзийт хьажкIаш дIаювргйола кхаш, тIачIоагIъю мел эша техника. Севооборот нийса лелаю, лаьтта ахалехьа йоагIаш йола удобренеш йохк, ханнахьа хий дулл, кхыдола агротехнически гIулакх ду. Йиъ бIаь гектар долча кхай тIара планагIа 30 центнер яккха езача гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаш яха дош лу оаха, аьнна чакхваьлар Баудий къамаьл даь.

Беррига низ тIабахийтар Саидова бригадо «кура» хьажкIаш кхеяра. Денна дош кхоачашдаь ца Iеш, гектара тIара 60 центнер фуалъяьха хьажкIаш а йоахаш чакхдаьккхар шу. Из йоккха котало яр — иштта дика хьийкъаяцар укхаза хьажкIаш цIаккха а. Социалистически Къахьегама Турпала сийлен цIи елар Баудена, доккхийча пачхьалкхен совгIаташца белгалвир бригадера кхы массехк механизатор а.

Саидова бригада членаш укх шера кхы а чIоагIагIа оарцагIбаьлар хьажкIаш хьувкъае. Цунах хьахиннар хIаьззехьа а гуш да. Шеко яц соахкарчул дукхагIа хьажкIаш хIара гектара тIа бригадо йоахаргхилар ах.

Къаьстта дика хьийкъай хьажкIаш, бригада чуйоагIача Ленина орден лелаеча Абдулмажидов ХIарона звеной кхай тIа.

Иштта дика хьийкъай бригада кхыча звеноша леладеча кхашкара хьажкIаш а.

С. СУЛТАНОВ.

СУРТА ТIА: Социалистически Къахьегама Турпал Саидов Бауди кхачаш латтача хьажкIашка хьожаш воал.

И. ПЛИЕВА сурт.

САЙРИЙНАРЧА ШКОЛАШТА — КОМСОМОЛЬСКИ ТIАХЬОЖАМ

Укх пятилетке мехка юкъарча юкъерча образованега довлара социам тIанйиар парте XXIV съездо. Из кхсачашбеча лоархIаме дакъа кхоач сайрийнарча (сменни) школашка.

ХIанз республике 70 сайрийнарен (сменни) заочнии школаш я. 1973 шера цхьоалагIча сентябре цига дешаш вар 16.898 дешархо. Из цифра йоккха хета йиш йолаш яц, республике 28 шерага кхаьча болча кагирхоех 50 эзар саг юкъерен 35 эзар саг бархI шерарен образовани йоацаш хилар дагалаьцача. Царех укх дешара шера дIахо деша дагавар 982 саг мара вац.

Белгалдаккха доагIа юкъера образовани йоацачарца дукха комсомольцаш а хилар. Иштта Ачхой-Мартановски районе болх беча кагирхоех 500 гаргга саг ва юкъера образовани йоацаш, царна юкъе 259 комсомолец а волаш; 137 саг ва бархI шерара образовани йоацаш, царех 57 ВЛКСМ член а волаш. Урус-Мартановски районе 1235 саг ва юкъера образовани йоацаш, царех 290 комсомолец ва. Кхы дикагIа дац гIулакхаш Назрановски районе а. Болх бечарех 806 саг ва укхаза юкъера дешар дешанза, цу юкъе 250 комсомолец а волаш. ХIаьта Шелковской районе болх беш болча кагийча нахах юкъера образовани йоацаш 1150 саг ва, царех 420 комсомолец ва. Укх шера дIахо деша дагабараш 50 процент мара а бац.

Цу тайпара латт гIулакх дукхача районашка. ХIаьта уж беррига цхьатэрра дешара чуоза торо яц. Дешара эша керда шIеноош кьаделга геттара ледара лел, долаш дараш тишденна да. Цудухьа комсомольски организацена, халкъа образоване органаша шоай болх тоабарах, предприятей, боахамий кулгалхошца вIаши гIулакх леладарэх дуккхача даькъе тийша да республике болх беш мел болча кагийча наьха общеобразовательни боарам лакхбар.

Iилма-технически знанешта пропаганда яра, кагирхой сайрийнарча (сменни) школашка чуозара, болх а беш дешаш болча кьоначa болхлошта дешара хьалаш вIаштIехьдахара, школай дешара - материальни база чIогIъяра дешашта цахаддаш йовхо е еза комсомола горкомаша, райкомаша, халкъа образоване органаша.

Во гIулакх да сайрийнарча школашка дешаш болчарна юкъе знанеш лоха хилар. Цун перттера бахьан — дешархой урокашка ца ухаш хилар. Иштта 1973 — 74 шерий итогах шоллагIча шера чувитав 877 саг.

ХIаьта мишта районашка дешара кхувш хилар? Веденски районе 84 процент, Наурски — 80.3, Грозненски 80 процент. Иштта дешара кхувш хилар лоха да Шелковской, Малгобекски, Сунженски, Шалински, кхыйолча районашка. Цхьайолча районашка дешархой школе ца дешаш, дIабувлаш моттигаш я дукха я. Иштта Малгобекски районе уж 21 процентага кхоач, Грозненски — 38, хIаьта Веденски районе 50 процентага. Ерригача республике дешар юкъагIдагарал 16,3 процент ба. Цу гIулакха бахьанаш дукха да. Царех перттера да школе выпускной экзаменаш йолалуча хана дай-наной шоай бараш а нийце республика бIаьш километраш гаьнна бахка ухаш хилар.

Сайрийнарча школашка малIача наха нийса деша дезаш ба кхалнах а. Из бокъо дIаяккха гIерташ моттигаш а нийслу вай вахаре. Деша ца бохийташ цIагIа битар Малгобекски района № 2 йолча сайрийнарча школа дешархой йижарий ЕвлоевгIар. Общественни организацеш ханнахьа оарцагIъялара юха деша болабелар уж. ИштТача гIулаккашта цахаддаш дукхьале е еза.

Сатийна Iе йиш йолаш гIулакх дац цхьайолча районашка шерра-шера школашка кагирхой чуозара пачхаьлкхен план кхоачашбеш ца хилар а. 1973—74 дешара шера на план кхоачашъяцар Сунженски, Веденски, Малгобекски, Шелковской, иштта республика кхыйолча районаша. Цу районаша планаш кхоачашца ярах дукха кагий нахи мехкарийн школашта юстара бисар. Лаьхе белгалъяьхача районий комсомола комитеташа, халкъа образоване органаша, боахамий, предприятей кулгалхоша цу гIулакха дикка уйла а яь, кердача дешара шера сайрийнарча школашка дуккагIа кьона болхлой юкъеозара лерттIа йоакко е еза.

Геттара эсала я сайрийнарча школай дешара-материальни база. Дийнахьарча школашка деша, цар хьожама пособеех пайда эца безаш хул. Цунца йовзийна а дукха халонаш нийсду — барташ вIамига хул, е кхы эша хьалаш хилац. Цхьайолча, дукхха нах бахача моттигашка сайрийнарен заочнии школаш вIалла йоацаш моттигаш а я.

Белгалдаккха деза цхьаькха а. Болх беча кагирхошта дешара гIулакх во латтара бахьан хьехархой ца тоъарца, материальни база эсала хиларца хинна Iац, района предприятей, боахамий кулгалхоша, общественни организацеша болх беш бола кагирхой дешара юкъеозара болх ледара лелабарах а латт.

Школана ремонт еча, дешар лерттIа дIадахьара мел эша хьалаш вIаштIехьдахара гIонавкъостал де деза комсомольски, профсоюзни организацеша, боахама кулгалхоша.

М. ДАДУЕВ,
ВЛКСМ обкома инструктор.

БЕЗАМЕ ВIАШАГIКХЕТАР

IуйрийнA делха доладелар догIа. Лоамашкара гурахьа санна шелал йоагIар. Михо дIа-хьа леста а еш ловзайора Союза ерригача республикай байракхаш. Массе оагIорахьара хьатIаухар хьаьший.

Делхаш дола догIа ца хоаьш Iалаьмате безаме дар вIашагIкхетар, го а бaь халхараш доладелаз. Нохчий ашараш хувцалора Дагестана ашарашца...

Иштта дIадоладелар из доттагIала традиционни цIей. ХIара шера августа тIеххьарча деношка цига гуллу Дагестанера Новолакскии Хасав-Юртовскии районашкарен Нохч - ГIалгIайчен Веденскии Советскии районашкарен хьаьший. Из цIей дезде ножай-юртхой болча гуллу уж.

ВЛКСМ Ножай-Юрта райкома шоллагIча секретара Душулов Зелимхана дийцад:

— Оаха цIей хургда аьнна дIа ца хайтача а нах шоаш гуллургбар. ИштТал чIоагIа традици а хинна дIаэттал из цIей. Укхаза бай тIа чакхйоах оаха митингаш, дувц даьхача къахьегама толамех, балха опытах, дIахо де дезачох, дагадувл, спортивни яхьаш, художественни самодеятельноста конкурсаш чакхйоах.

Шоашта карэгIдаьнначох эггара хьалха даьша дувц. Укхаза хьаьшашта шоай толамех рапорт дела А. Шерипова цIерагIча колхозо, райпромкомбинато, районии комсомольски организаце.

Масала, районерча 3000 комсомольцо толамца кхоачашдаьд нйслагIча пятилетка къоастамбеш долча шера тIайийца социалистически декхараш. ХIаьта уж зIамига а дацар. Пачхаьлкхенна 1200 тонн тхьамка дIадала дезаш я район.

Тхьамка леладераш хьоабича эггара хьалха цIераш йоах хьалха латтача кагирхой ВЛКСМ XVII съезда делегата Илманова Маликай, Цабаева Велижай, Салтаева Бемисай. Уж дика бовз республике а. Района кагирхоша дош деннад комсомольско - кагирхой бригада вIашагI а елла доаханна ши эзар тонн совгIа доакъар кийчде. Хьаьшашта тоай беш хилар из хоам.

Шоай хьалха латтачарех дийнар-хьаьшаша а. Ерригача Дагестана йовзаш я В. И. Ленина цIерагIча колхоза доярка Темикова Нюрюфай, «Юбилейни» совхозерча тракториста Хамидов Хьамида, К. Маркса цIерагIча колхоза доярка Салманова Ильгазай цIераш. Берригаш а уж доттагIала цIейга гулбеннабар шоай лоалахой кхы а дикагIа бовзара, царца кхы а гаргагIа хилара, социалистически доттагIала яьа договор оттадара.

— Гув тIа, трибуна тIа санна, багIар боккхий нах. Уж бIарахьежар кагирхошта. Даганна хургьяр-кх царна шоаш кьона хинна, шоаш лоалахошца доттагIал чIоагIдеш хинна ханаш.

Хьаьшех цхьамне аьлар:

— БIаьха доттагIала вIуве беш да вай, дукха хl я вай из бе болабаь. хIаьта из вIуве чIоагIа а хоза а ба.

Iалаьмате дика чакхдаьлар шин республикерча пхе района къахьегамхой вIашагIкхийтта хинна доттагIала цIей.

С. МОРОЗОВ.

СУРТА ТIА: хьаьший тIаэцаш ба ножайюртахой.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

МУРМАНСК. ЙIайха ха эттай мурмански портовикашта. Юкъекхаьчай ахканара навигаци. торгови порта причалашка хьатIаух норильски руда, импортни мовхьаш тIадола кемаш. Мурманске кемаша шоай трюмашка чуэц аьшка концентраташ, арктически станцешта лаьрхIа мовхьаш. Советски доазол дехьарчен кемашка деннен буси чуйоаккхаш латт Хибинашка кийчъяь тIехдика апатитови концентрат.

Пятилетка диъагIча, къоастамбеча шера соахкарчул 100 эзар тонн дуккагIа мухь дIахьа эца безаш я къилбаседа порта коллектив.

Из цифра 150 эзар тоннага кхоачас дош деннад докераша.

Портовикий социалистически яхье хьалхле лелаю М. А. Грицай керте латтача № 14 йолча бригада болхлочо З. В. Залесова. Ер сурт доаккхача дийнахьа З. В. Залесовеи цун балха тIарча новкъосташеи нормагIа болча 46 тонн метал трюмашкара хьаарабаьккхар 60 тонн мухь.

СУРТА ТIА: Мурмански торгови порте.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

БАРТТАЙНА КОЛЛЕКТИВ

Барт-цхьоагIо йолаш, балхах дика ка йовлаш хиларца «Трансмаше» йовзаш я завода заготовительно - сварочни цехера Саидов Султана кулгалдеш йола бригада. Предприяте дикагIчарех лоархIаш из хиларах тамаш ергьяц цун производственни хьокхамашка хьежача: хIара бетта тIеххкхоачашъю план а тIанйица социалистическа декхараш а.

Йоккха бригада яц Саидов Султана кулгалдеш яр, берригa а ворхI саг мара вац: эрсе Валицкий Анатолий, украинец Корниенко Владимир, нохчо Януркаев Ваха, гIалгIа Мочигов Гирихан, иштта кхыбараш а. Тайп-тайпарча къамех бале а, вежарий санна барттайна, вIаши тIера, эшшача дIа-хьа новкъостал де кийча болаш уж хилара дуккха а масалаш да. Дукха ха йоацаш шоайцарча новкъоста слесарэ Халадов Мусайна ерригa бригада вIашагI а кхийтта балхара мукъача дийнахьа цIенош хьалде новкъостала яхар. Бригадера кьона слесарь Мочигов Гирихан институте деша вагIа. Из экзаменаш дIалуш балха тIера ваьлча цун доагIача даькъе болх бу новкъосташа. Доттийше хул Гирихан ше бригаде юхаккхаьчача цигара гIулакхаш телха хург ца хиларах. Цудухьа, шоайх бIубенна къахьегаш я Саидов Султана кулгалдеш йола бригада: планал совгIа тракторни прицепий 50 рама комплект кийчъе дош деннад цар.

ТIанйца декхар кхоачашдара ерригa торонаш оарцагI а яьха къахьегаш ба болхлой, шерра яьржай социалистически яхь.

ТIеххьарча кхаь бетта яхье хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа Саидова бригада. Балха тIа карагIдаьнна кердадар, производствана хьалха латтача болхлой дикагIйола опыт шерра дIайоваийтара чIоагIа новкъостал ду «Заготовителя» яхача цехгазета. Цул совгIа, дикагIйола опыт йовзийтача школе дешаш ба бригадера беррига а болхлой. Укх шера ерригача бригада смежни професси караерзаяьй. ХIанз уж лаккхагIча разряда слесараш-сборщикаш хинна ца Iеш, электросварщикаш а ба.

Л. АУШЕВА.

ЙОЛАШ Я ШЕРА ПЛАН!

Баьцадаараш Iалаьмате дика хьувкъадаьд нйслагIча пятилетка къоастамбеча шера «Овощевод» яхача Ачхой-Мартановски совхоза къахьегамхоша. Баьцадаараш дика хьувкъадаран лаьтта леладара культура айяран тIехья шерра социалистически яхь я йоаржаяь тIагIертта хьийгача кьих доккха беркат даьлар— 24 августе кхоачашъяь пачхаьлкхента баьцадаараш доккара йола шера план, планал совгIа 9 тонн баьцадаараш а доххаш.

Баьцадаараш леладеча вежарий ЭдельхановгIар Бауди Желаудин, Кураев Iийсай керте волча кхаь бригада коллективо пачхаьлкхенга дIачуденнад 669 тонн баьцадаараш, план 660 тонн мара йоацача.

Баьцадаараш чуэцача къаьстта белгалбаьлар болхлой Абдаева ПаьтIамат, Махмудова Халисат, Газбиева Лизан Ослаева Хьамсат. Царех хIаране дийнахьа чуэцар 1—1,5 тонн баьцадаараш, ден норма 200 килограммa мара йоацача.

Трактористa Махжадиева Ахьдача ши прицеп тIехьа а тесса хIара дийнахьа Ассински консервни заводе хьакхухь 15 тоннага кхаччалца баьцадаараш.

Новкъост Эдельханов Бауди керте латтача баьцадаараш леладеча шоллагIча бригада коллективо дош деннад укх шера шиa шера задани кхоачашъе, аьнна. Цунах шек хила а везац.

И. ШАИПОВ.

КЕРДА ТОЛАМАШ

Грозненски швейно - производственни объединене цехий хIамаш тегараша шерра социалистически яхь йоаржаяьй пятилетка диъагIча шера плани тIанйица социалистически декхараши тIеххкхоачашдара. Цу яхье хьалхара моттиг яьккхай Качаров Эдуард Сергеевич керте латтача ворхIагIча цеха болхлошеи Бачигаева Лидия Васильевнас кулгалдеча Веденски филиала коллективои. Барзкъаш тегара бархI бетта план хана дуккха хьалха, 5 августа кхоачашъяьй цар. ХIанз сентябра кхоалагIча декада чотах къахьегаш ба шаккхе цеха болхлой. Ер бутт бовлехьа бархI бетта заданел совгIа цар арахеца лерхI 36 эзар сома маьха продукци.

Царел дукха тIехьаюсаш яц Ковалева Антонина Ильнична керте латтача шоллагIча цеха коллектив а. 12[a] авуста кхоачашъяьй цо бархI бетта план. ПланагIа лаьрхIачул совгIа тега лерхI 24 эзар сома маьха барзкъаш.

* * *

«Индпошив» фабрика цхьоалагIча ателье болхлоша дизза кхоачашду заказчикий хьашташ. БархI бетта план 7-ча августа кхоачашъяьй цар. 21-ча августага кхачалехьа планагIа лаьрхIачул совгIа кхоачашдир 22 эзар сома маьха заказаш. Ер бутт бовлехьа кхы дукха хIамаш тегаргья цар.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьегаш ба бригадираш Сурцева Анна, Щербина Анна, хIамаш тега мастераш Хатуева Хьава, Тимурзиева Аза, Эсхаджиева Амала, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЦХЬАНА КЪАХЬЕГАШ...

Шекара свекла чуэцача юртбоахама машиний «комплексаш» серийно хьае йолаеннай укх шера СССР промышленность. Уж машинаш хьаеча советски специалисташца цхьана лакъа лаьцад Болгаре конструктораша.

СССР тракторнии юртбоахамеи машиностроене Министерстве АПН корреспондента дийцар:

СЭВ-а мехкаш вIашагIдуязадолийт хьувкъам чуэцара балхаш хIанз а йизза механизаци яь даланза долча баьцадаараши соми лелабара даькъе керда, балха овсарле лакха йола юртбоахама техника хьаеча айхха массе оагIорахьарен цхьана леладеча гIулакхаша, Масала, шекара свекла СССР-е, Болгаре, СЭВ-а членаш долча кхыча социалистически мехкашка укх тIеххьарча ханналца кулгашца чуэцаш хиннай. Цудухьа эттад свекла лелаеча метте деча халача балхашта механизаци ярах дола дош. Из проблема къоастаяра шоай низаш вIашагIтехар советски болгарски конструктораша.

ХIаьта цар цхьана хьегача кьих даьнна беркат гуччахьа да: хьаьнй лордаш хьокха БМ-6 яха машини свекла оахка КС-6 яха ялх мугI чулоаца ше лела машини юкъе а йолаш йола свекла чуэцача машиний комплекс. «Свеклокомбайн» яхача тернопольски заводо арахийца цу тайпара 22 комплекс тохкамах дика чакхъяьннай СССР-еи Болгареи кхашка. Машиний лаккха мах баьб механизатораша, царех хIаране цхьан балха дийнахьа 10 гектар совгIча кхай тIара чуэцар шекара свекла.

Шекара свекла чуэцача машиний комплекс хIанз серийно хьае могаьй цу Тернопольски комбайнови заводе. СССР юртбоахама машиностроене эггара кьонагIйолча предприятеех цаI я из завод. ХIанзле а болх бе йолаеннай цун хьалхара аргIа. 1975 шера бокъонца хьалбаь баргба гIирс. тIаккха заводо шера ийъ эзар комбайн ергья. ХIаьта хIанзарчоа шекара свекла чуийе машиний 1500 комплекс арахецаргья предприяте. Укх шерре а араяргья уж вай мехка, Болгаре, ГДР, СЭВ-а членаш долча кхыча социалистически мехкий кхашка.

Социалистически экономически интеграце программага хьежжа Болгаре Халкъа Республико ший предприятешка кийч а еш Тернопольски завода хьакхухьийтаргья латта оахкача устройствай узлаш, кабинаш, транспортераш.

Советскии болгарскии Iилмахоша иштта хьадагалаьцай ялх мугI чулаьца хьажкIаш чуэца, хьалхагIа хиннача моделел балха овсарле дуккха а лакхагIа йола керда комбайн. Херсонерча комбайний заводо укх шера арахецаргья цу машиний хьалхара опытни парти. ХIанз керда — комсаш чуэцара халача балхашта механизаци яра проблема къоастаеш ба вежарашка болча шин мехка конструктораш.

Юрий КРЫШТАНОВИЧ.
(АПН).

ПЯТИЛЕТКА ТIЕХХЬАРЧА ШЕРА ЧОТАХ

Грозненски швейно - трикотажни специализированни производственни объединене укх шера хьалхалатташ хьайоагIа Ляув Махьмуд Идрисович керте латтача Старопромысловски районера швейно - трикотажни филиала коллектив. Цо лелаю объединене карара кара тела ЦIе байракх.

Керта тIа тохкаду кхалнаьха зипа йовлакхаш арахецара пятилетка хьалхарча диъ шера план 109,7 процент кхоачаш а еш, хIанзлехьа планал совгIа 50 эзар совгIа квадратни метр зипа йовлакхаш арахийцад цо. ХIанз тIадоагIача шера март бетта чотах къахьегаш ба филиала болхлой. ХIара бетта 34 эзар йовлакх кийчде дезача, цар кийчду 36—40 эзар. Кхы а дикагIа къахьегама толамаш доах филиала коллективо наха чIоагIа хоатташ дика дIадаьцаши дола паласаш арахецара даькъе: хIанз тIадоагIача шера июнь бетта чотах паласаш арахецаш я из. Толамца кхоачашду цо дорожкаш, кулгашца ду кIувсаш арахецара тIайица социалистически декхараш. Иштта къахьегача цеха коллективо коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю ер ворхIлагIа шу да.

Продукци дикагIа хилийтара а чIоагIа йоаххо ю филиала болхлоша. Цу гIулакха хетадаь хIара декадагIа дикала ла хул. Цига дакъа лоацаш хул мастераш, бригадираш, контрольни мастер, браковщикаш, кхыбараш. Дикеи тIехдикеи мара яц цига арахеца продукци. ИйслагIча пятилетка шерашка цхьа рекламаци кхаьчаяц цига потребителашкара. ХIаьта из йиъ вай мехкарча 41 областо. Из го йиш я Украине, Белорусе, Среднеазиатски республикашка, Ворошиловграде, Донецке, Москве, Алтайски крае, Башкире, Одессе, кхы дуккхача моттигашка.

Социалистически яхь а дика вIаштIехьъяьккхай филиале. Болхлой бIарг тIаоттаргболча хьалтеха довлача хьокхамий доска тIа дIаязду цар селхан даьр. Бутт чакхбаьлча хьалхара моттиг яьккхача бригадана е сменана карара кара тела цIе вымпел лу, хьалкара ахчаи преми а хьожаеш. ХIанзлехьа пхе шера план кхоачашъяьчарех я Мигунова Раиса Михайловнаи Буденная Мария Евгеньевнаи керте латта бригадаш. Шоай новкъосташта хьокхам телаш къахьегаш ба ткачихаш. Абдулмуслимова Зайнап, Умаханова Зура, Пашкова Полина, Ильясова Рая, Ковалева Люба, Хутиева Лида, Внеханова АсмаIа, наладчик Карамаев Махьмад, кхы дукха бараш а. ИттлагIча пятилетка календарах цар къахьега тоъал ха я.

Б. КОСТОЕВ.

АВТОМАТИЧЕСКИ ЦЕХ

Массехк граммагара массехк тоннага кхаччалца еза оатхалаш — ишта я дунен тIарча итт мехка кхухьийтача Москверча ЦхьоалагIча пачхаьлкхен подшипникова завода продукце диапазон. Цар керттера дакъа автоматаша кийчду.

Управлене пульта сийнача экрана тIара бIаргагу ерригa цех. Автоматическа линей схема а йолаш йоккха сердалон табло доал пенца хьал. Лалла — подшипникий дукхалах хоам беш йола счетчикаш. Из — диспетчерски, автоматически цеха хьаь центр. Цигара тIахьожам лоаттабу производства ерригача процессана. Нагахьа санна цкъаьннахьа моллагIа цхьа станок юхассце, сигнальни лампо цу сахьате дежурни наладчикага хоам бергба. Хьовзам хинна моттигаш дукхагIча хана конвейер юха ца соцаеш нийсъю.

Шера цехо бIаьш тоннаш метал кходу.

Александр ЮРЬЕВ.
(АПН).

Москва.

Тюменски мехкдаьтта таханеи кхоанеи

Итт шу хьалхагIа Обь яхача хи тIа гIолла танкераца Омски мехкдаьтта чакхдоахача заводе ера тюменски мехкдаьтта хьалхара тоннаш. Тахан СССР-е доаккхача дерригача коачача доагорах диъагIа дакъа луш йола мехка йоккхагIйола мехкдаьтта райо а хинна дIаэттай Малхбузехьара СибарегIе. Цу шерашка миллиард тонна кхоалагIа дакъа мехкдаьтта даьккхад укхаза.

Малхбузен СибарегIен къилбаседене мехкдаьтта довлл аьлча шеко хинна вIалла дукха ха йоацаш санна хет. Цхьабакъда таханара Социалистически Къахьегама Турпалаш. Ленинска преме лауреаташ Эрвье Юрийи Салманов Фарманни керте латтача тюменски геологаша даь тохкамаш толамца чакхдаьннад. КховзткъалагIча шерашка Тюменски областе цхьаннена тIехьа шоллагIъяр еллаш хьайиллар Iалаьмате дукха мехкдаьтта доалла дукха моттигаш: Шаимски, Мегионски, Усть-Балыкска, Малхбузен-Сургутски, тIаккха, юххера а, 1965 шера мехка эггара низ болашагIен дунен тIа эггара йоккхагIчарех цаIи - йола Самотлорски.

Чакхвоалалургвоацача ушалашта юккъеи бIаьш шерашка эрий иллача тайгеи йоалл Тюмена ганзаш. Iай, ушал гIорааьча хана, мара дулац укхаза балхаш: аьхки техника чакхйоалалургйолаш яц из. Цхьабакъда цу моттигашкара шелал Iай Цельсе 50—60 градусага дIакхоач.

ХIаьта керда мехкдаьтта район хьаяра чоалхане декхар геттара лоацача хана кхоачашдир. Нагахьа санна хIара шера 100 миллион тонн мехкдаьтта дахара, масала, Татарена (низага диллача тахан мехка шоллагIа йолча мехкдаьтта доахача района) 25 шу йийшадале, Тюмено дерригa а итт шу мара даьккхадац из ниiкъ беш. 1964 шера 200 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар укхазара, хIаьта тахан Малхбузехьарча СибарегIен промыслашка алхха деннеи бийсаннеи доаккха мехкдаьтта 315 эзар тоннага дIакхаьчад.

ТIехьа тIайоагIача хана мехкдаьтта хаддаиза дукхагIа доахаргхилар тешшаме да. Масала, укх шера 116, 1975 шера 145 миллион тонн коачa доагор даькха лерхI укхазара. СССР-е дукхагIа доаккхаш дола мехкдаьтта хIанз дерригa а хIана дац аьнна дар Тюменера доаккх.

Кердача энергетически района селлара сиха прогресс хулга Iалашдеш дола лоархIамегIара гIулакх да, мехкамалхбоалехьара территореш дегIаккхувлаш хилар теркал а деш, ерригa советски экономика чIоагIа дегIаахар. 1971 — 1975 шерашка дIаяхийта лаьрхIача ерригача капитальни вложеней 501 миллиард сомах диъагIа дакъа мехка бахача нахах итт процент мара ца бахача СибарегIенна хьожадаьд.

Селлара дуккхача ахчо йиш хилийтай къилбаседа - малхбоалехьара территореш юкъ-юкъера мара кара ца ерзаеш хиннача метте, укхаза шерра чурен арахьарен бувзамаш а долаш йола йоккхий территориально - производственни комплексаш хьае. Тахан ушалаштеи хьунаштеи юккъе хьахиннай хIанзарчар тайпара йола дика тоаенча городаш, аэропорташ, вокзалаш, дохкаш латт бетони наькъаши машиннаькъаши.

Халонаш-м вайна махарра, кIезига яц, цхьабакъда, дIанхача шерий опыто хьахьокх, уж хийцца эшалургйолаш хилар. Юххьанцарча шерашка дерригa мухьаш йоккхий запасаш а еш аьхки хиш тIа гIолла, хIаьта Iай — къаьстта саготадараш — еза-йоккхача транспортни самолеташцеи грузовикашцеи тундре гIолла ханна дехкача наькъашка гIолла тIаувза дийзад.

ХIанз билла боалаш латт дIахо Нижневартовске (город Самотлоре) кхаччалца гIоргбола Тюмень — Сургут яха машиний никъ. Мехкдаьтта промыслаш йолча районе бIаьш километраш тIонаькъаш дехкад. Уж, гучох, дунен тIа эггара езагIа йола трассаш хила мегаш я: хIара километрга баха мах миллион сомал дукхагIа ба. Уж дохкача хана ушалий геттара кIоарга тIоа хьалбаккха, гаьнара тIаккхихьа гIуми жагIеи из хьалбаьккхача чутоха безаш хул, цул тIехьагIа чIоагIача лаьттан тIа мара Iояхка йиш яц бетонни плиташ.

Мехкдаьтта хьаувзара проблема а дика къоастаеш латт. ХIанз тюменски мехкдаьтта доахача моттигашкара хьайолалу мехкдаьтта йиъ провод, цу даькъе ши эзар совгIа километр йIаьха Самотлор — Альметьевск (Татари). Цар чу гIолла СССР малхбоалехьарчеи малхбузехьарчеи мехкдаьтта чакхдоахача заводашка, европейски социалистически мехкашка ух СибарегIара мехкдаьтта.

Мехкдаьтта сихха дукхагIа доахаш хиларах йилла йийзар цхьаькха а 2249 километр йIаьха трансконтинентальни трубопровод — Самотлор — Куйбышев. СССР-е эггара йоккхагIйола мехкдаьтта провод юллаш латт 1220 миллиметр диаметр йолча турбаех, цунца хургья мехкдаьтта дIаувза 34 стаци.

Тюменски область дегIаух доагори бедали телаш хиларах иха ца Iеш. Советски пачхаьлкхено дукха ахча дIаухийт укхаза Iалама ресурсаш чакхйоахаргйола йоккхий предприятеш хьалъяога. Цу тайпара никъ экономически шозза гIойленагIа ба: цкъа-дале, цо производстваш бедалий хьасташта таргаоз, шозлагIа-дале, лаьттан ченашкарча рузкъаех дегIайоагIача регионa эшача гIулакхашта пайда дикагIа эца торо лу.

Укх гаргарча хана мехкдаьтта химически промышленноста йоккхагIйола центр а хинна дIаоттаргья Малхбузехьара СибарегIе. Укхаза хьалъе йолаергья низ бола мехкдаьтта химически комплексаш, болх бе йолалургья мехкдаьтта химена чIоагIагIа эшаш йола бедал арахеца газ чакхйоаха заводаш.

Кхы а боккхагIа тешам ба тIехьа тIайоагIача хана край экономически дегIайоагIаргхиларах. Гази мехкдаьттеи доалла 125 моттиг хьайийллача геологаша хIанз укх сахьата Iомаьяр кхо Франци тIахошшал йолча территорех 15 процент мара яц. ХIанз эксплуатаци ераш гази мехкдаьттеи дахара гIойленагIа йола моттигаш мара яц. Вожаш шоай аргIа хьатIекхачарга хьежаш я. ТIа тIа дукхагIа къилбаседенгахьа а гIерташ, бедал йоалла моттигаш дIахо чIоагIа лохаш ба Тюмена геологаш. Перспектива къаьстта йоккха йолаш я Шана океана юхера моттигаши шельфи.

Станислав МАЛЬЦЕВ,
АПН корреспондент.

Тюмень.

БОЛХ БЕЗАШ ХИЛЧА

БархIлагIчох ах сахьат даьннадар со Грозненски района «Загорский» совхозе кхаьчача хана. Парткома секретарь везар сона. Цхьабакъда из ший кабинете вацар.

— Дурдиев Ахьмад везаш ва мотт сона хьо а? — «хьаттар сога, хьалха аз санна «партком» аьнна язъяь табличка йоалла нийI оза а я юха ваьннача, юкъерча дегIара, малхо йоагаяь Iаьржъенна юхь йолча саго. Аз жоп даларга а ца хьежаш. — Сона а везар из. Цхьа дош къоастаде дезаш ва со цунна.: ХIанз ялат чуйца даьннадале а дукха гIулакхаш да тха боахама специалистий, къаьстта парткома секретара къоастаде дезаш. Цудухьа шоай кабинеташка багIа ха а хилац цар, — тIатехар цо.

Со малагIа гIулакх долаш венав хайча, самукъадаьлар къонахчун.

Аьъ, корреспондент ва хьо! Воле тха бригаде. Оаха мел дика шинараши сиргIаши кхею хьожаргва хьо. Цига парткома секретарь корава а мег хьона. ХIара дийнахьа хул из тхо долча.

Цуьца ваха лаьрхIар аз...

Тийшка йисте паргIатача метте улл ферма. КIала асфальт а йилла хьайбаш лоаттаде хьаяь кхоаленаш я, кхыйола ферма гIишлош я. Царна гаьна йоацаш хьайбаш леладераш баха зIамига юрт улл.

— Ер ба-кх тха боахам, — аьлар, доккхал деш, тхо фермана гаргакхаьчача аз сай дагахьа «агитатор» аьнна цIи тиллача скотника Ачеев Султана. — ДIа латташ совхоза керттерча зоотехника Сигаури Эске «газик» а я-кх. Цо дика дувцаргда хьона тха боахамах...

Базашка жугIарех лаьттача хьайбашка хьеж тхо. Дика тоаденна да уж. Сих а ца луш, Iан замалахьа хьайбаш чусоцадаь лоатгадара кийчо еш укхаза дечох, дувц Сигауре.

Совхоза производстве йоккха моттиг дIалоац хьайбай боахамо. Ялх эзари ах эзари бежан, дукха хIама ца эшаш кхо эзар жа, ткъаь кхоъ эзар коа тIара оалхазараш да боахаме.

Хьайбаш доакъарца Iалашделга толамца чакхдоакхх совхоза къахьегамхоша. ХIанзале 2000 тонн йол, планал щозза дукхагIа — 1963 тонн сенаж, 20 эзар тонн хьажкIий силос Iалашъяьй.

Хьайбашта деча Iуналга хьежжа я йоаккха продукци а. Иштта, ворхI бетта планал совгIа 200 центнер дулх тIакхетийтад хьайбашта, тIехкхоачашду шура яккхара декхараш а.

Из толам боаккхаш къаьстта хьинаре дакъа лоацаш болх баьча нахах дувц Эске. ЦIаьхха сайна а сеца тхона гаьна воаццаш тIехьвоалача сага кулг тIа а хьекха: — Цу сагах язде Iа. Тха дикагIвола бежа Iу Басханов ТIахIир ва из. Ший болх безаш а хьинаре къахьегаш а ва из. Цо леладеча хьайбашта дийнахьен буси килограммал совгIа дулх тIакхет, — аьлар цо. ТIахIира дийтта шу даьнца кIаьнк волаш ше эггара хьалха Казахстана Акмолински областа «Пришимка» яхача колхозе балха ваха дукха ха йоаццаш санна хет. Говраш, шерч лехкаш болх бир цо эггара хьалха. Болх бешше а сайринйнарча школе дешар. ВорхI класс чакхъяьккхача ветеринарни техникуме шера деша дезаш хиннача курсашка вахар. Дийша ваьлча доахан леладеча ферма кулгалде вахийтар. Хьайбаш дезаш, уж леладеш боккха сакъердам хулар цунна. Шийна ховш долчох кхоачам бацар. Эхь а ца хеташ йоккха опыт йолча хьайбаш леладерашкара хьехам эцар, журналаш, книжкаш дешар. Иштта Iомайир хьайбашта искусственни осеменени яра методаш.

1957 шера Толстов - Юрта шурий - товарни ферме ветеринарни техник волаш болх дIаболабир Басханов ТIахIира. Цул тIехьагIа деттача доахана гурте бригадир волаш къахьийгар. Шура дика лора доахана. Цхьабакъда, кIезига тIакхетар дулх Iаьсашта, шинарашта, сиргIашта. Уж леладелга шийна тIадилла аьнна дехар дир ТIахIира дIадахача шера. Цун дехар кхоачашдир. Гурахьа 300 шинари сиргIен елар цунга кхаба.

Эггара хьалха хьайбаш лаьрхIа оттаяьча рационагIа кхоабилга вIаштIехьдаькхар цо. Дукха ха ялалехьа хулуш дулх тIакхета доладелар хьайбашта. Цу гIулакхо гIадвигар ТIахIир, ше нийсача новкъа водилга кхетадир цо. ХIаьта укх шера май бетта леладе шийна 600 шинари сиргIен елча дийнахьен буси хIара хьайбана юкъера лаьрхIача килограмм дулх тIакхетийта дош делар цо. Ше денна дош толамца кхоачашду ТIахIира. Иштта, июнь бетта хIара хьайбана план 500 грамм йолча 900 грамм дулх тIакхетийтар цо. ХIаьта июль бетта из цифра 1000 граммага дIакхаьчар. Хьокхамаш кхы лох ца деш къахьег хIанз а.

Баькхача толамах кхоачамбаь Iс дага вац ТIахIир. ТIехьа тIайоагIача хана хIара хьайбана 1200 грамм дулх тIакхетийта лерхI цо.

В. ИВАНОВ.

СУРТА ТIА: Басханов ТIахIир.

Автора сурт.

БЕЛОРУССКИ ССР. Ший эзар шу дизар дезду Витебско. ДIаихача бIаьшерепаша шира-ча городе ший тайпара лер йиита яле а, цхьабакъда къаяьяц. Фашистски оккупаце шерашка еррига хIана яц аьнна йохаяь хинна город, йокъа юкъера кердаяьннен хозъеннен хьалъэттай.

Городе я керда проспекташ, майдаш, бульвараш. Витебске бахача наьха еза я Ленина цIерагIа улица.

Республике арахецача лакхарча класса станокех 40 процент, кIувса изделей 60 процент, даьрех 90 процент хьаду Витебска предприятеша. Промышленни изделей 75 тайпана еннай паччахьалкхен дикала Знак. Предприятей продукци 60 совгIча мехка экспорте кхухьийт.

СУРТА ТIА: Кирова улица.

ТАСС фотохроника.

Дика хоамаш

Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дузача денна сийленца накъабахара йоаржаьча социалистически яхье къахьегама толамаш доах Грозненски локомотивни депо машиниста П. Контемирова кулгалдеча локомотивни бригада коллективо.

Укх деношка нормал совгIа 1034 тонн мухь тIабола еза состав графикал 22 минут хьалха Грознера Махачкале кхачийтай цу бригадо. Цигара юхайоагIаш а нормал совгIа 825 тонн мухь тIабола состав ший ханнахьа хьакхоачайир цо.

Цу маршрутагIа цхьан сменагIа нормал совгIа 2132 тонн мухь дIа-хьа бихьаб В. Сахновске кулгалдеча локомотивни бригада а. Цхьан рейсагIа нормал совгIа цхьацца эзар тонн мухь дIа-хьа бихьаб И. Зайченко, Я. Иванина, А. Пискалова кулгалдеча локомотивни бригадаша. Август бетта 130 совгIа еза составаш дIа-хьа йигаь, царна тIабилла нормал совгIа 60 эзар тонн мухь дIа-хьа бихьаб.

* * *

Дика къахьег август бетта грозненски вагонникаша.

Къаьстта дика болх бу промывочно - пропарочни станце коллективо: графикал дукха хьалха цIеной дIаду цо цистернаш. Къахьегама овсарле лакхъяра план 113 процент кхоачашъяьй, материалаш, растворителаш, Iи, электроэнерги кхояр бахьан долаш укх бетта 2 эзар сом ахча кходаьд.

ДикагIболча къахьегамхоех ба цистернаш юлаш бола Ефремов, Алиев, Нушаев, иштта кхыбараш. 1975 шера сентябрь бетта чотах къахьег цар.

* * *

Дика хоам хиннаб Нохч - ГIалгIайчен машинаькъахошта укх деношка: социалистически декхараши производственни плани толамца кхоачашъярах республика дукхача машинаькъахошта «Къилбаседа Кавказа магистрала дикагIвола болхло» яха сийлен цIии «Машинаькъа транспорта социалистически яхьа отличник» яха значоки еннай.

Социалистически яхье котбаьннарех ба Гудермеса станце поездаш вIашагIъеххаш вола Р. Витязев, Грозный станце диспетчер В. Цогло, Гудермеса станце монтер А. Бисултанов, Грозненски механизированни дистанце грузчик А. Умхаев, иштта кхыбараш а.

Г. АНОХОВ.

БАРТ-ЦХЬОАГIО ЙОЛАШ КЪАХЬЕГ

Керттерча даькъе баьцадаараши соми кхебеш я Шалински района «Южный» совхоз. ДукхагIбола пайда уж культураш кхеярах хьахул боахама.

Укх шера 80 гектара тIа нарсаши 70 гектара тIа помидораши дIайийнаяр совхоза къахьегамхоша. Баьцадаараш кхедеш йиъ бригада хилар.

Шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара, баьцадаараш дика хьувкъадара бIаьстан юххье денз хьинаре къахьийгар кхаш леладераша. Органически минеральни удобренешца хьаьндаьча дика кийчдаьча лаьтта дIадийра нарсий ги, помидорий рассада. ДIахо йодача хана хадданза йоакхо йир лакха хьувкъам кхебара де дезача балхий: оасар дир, хий диллар, са доахкача хIамашта духьала химикаташ техар, кхыдола балхаш ший ханнахьеи дикен чакхдаьхар.

Хьийга къа эзхьа дайнадац. Дика хьийкъад баьцадаараш. Паччахьалкхенна планагIа 300 тонн нарсаши иззал помидораши дIаяла езаш хиннача хIанзле 314 тонн помидораши 270 тонн совгIа нарсаши дIаеннай.

— ХIанзалца цхьа шу дIададаьнйтадац тха къахьегамхоша паччахьалкхенна баьцадаараш дIадалара план кхоачаш ца еш, — йоах совхоза керттерча агронома Ахъядов Рамзана. — Цхьаккха шеко яц цар укх шера а шоай декхараш толамца кхоачащдергхиларах.

Шерра социалистически яхь йоаржаяь баьцадаараш чуэцаш ба хIиз бригадай болхлой. Яхье хьалха ба Умаров Шамила кулгалдеча бригадера баьцадаараш леладераш. ХIара дийнахьа помидораш чуэцача юкъера лаьрхIача 150—160 процент кхоачашъю цар балха нормаш. ХIаьта тамаш а яц. Дика хьийкъай из культура бригаде. Йоккхийн зене йолча са доахкача хIамаша телхаянзен я помидораш, хIаьта духха а я уж. Из бахьан долаш кхаьчараш лехаш, телхараш хьакъоастаеш ха йоаяц болхлоша. Цудухьа дика да хьокхамаш а. План 58 тонн йолча хIанзле 138 тонн помидораш дIаеннай цар паччахьалкхенна.

Дика хьийкъай помидораши нарсаши Абдулкеримов Хьасана кулгалдеча бригаде а. Планал совгIа я хIанз цу бригада болхлоша паччахьалкхенна дIалу помидораш а нарсаш а.

ЙоагIа йоакхо яьй боахаме баьцадаараш кхедеча наьха балхацара моральни материальни безам совбаккхара.

Баьцадаараш чуэцаш бригадашта юкъе яьржача яхьа хIара пхе дийнахьа итог ю. Хьалхара моттиг яьккхача бригадана карара кара тела цIе вымпели 15 сом ахчеи лу.

Яхье хьалхара моттигаш йоахаш хIанзле 30 сом ахча даьккхад Умаров Шамила кулгалдеча звенос.

Грозне, кхыча городий мах беча организацешка дIалу созхозо баьцадаараш, сом.

Цхьабакъда, са доахкача хIамаша толхаяь цу организацешка дIа а ена йохка йиш йоаца продукци а нийслу боахаме.

— Хьалха из продукци кхыде хIама а доацаш хьайбашта дIалора оаха, е цхьаккха пайда ца эцаш дIакхоссар. Цу гIулакхо зе дора боахама. ХIаьта хIанз йохка йиш йоацача помидорех, Iажех, кхорех сох йоаккха пункт вIаштIехьъяьккхай, — йоах совхоза партийни организаце секретара, пункта заведующе Авторханов Ахьмада.

Iолийгача Iажехи стандартни йоацача помидорехи сок йоаккх пункте. Цига болх бераш керттерча даькъе мехкарий ба, царна юкъе дукха дешархой а ба. Шоаш къона хилара тарра хьинаре болх бу цар.

Iажаш овташ, царех сок йоаккхаш цхьа агрегати цин пресси я. Аталехьа Iажаш, телхараш хьа а къоастабеш, дика булл. Из болх беш ба Ахмадова Дагман, Ахмадова Зоврад, Мусиханова Iайнаl.

Аьта Iажий худар кисешта юкъе а хьоарчадий прессашта кIал дулл. Прессаша тоIадий сок йоаккх Iажий хударах. Из болх беш ба мехкарий Алиева Раиса, Темирбулатова Неля, Асхабова Амнат, Межидова Iайнаl.

Нагахьа санна агрегат Iажашта ший ханнахьа «юза» ца йоре хьабе болх а боацаш бу сартбар прессашта юхе къахьегараш, хIаьта аьта Iажий худар кисешта юкъехьоарчаде уж кхоа ца боре соца ца бича баргбацар шоай болх Iажашца агрегат «юзлераш» а.

Из тайпа моттигаш нийсъялийтац хьинар долча мехкараша. Низ дIа ца кхоачаш тIехьабусарашта новкъостал ду. Цудухьа юха ца соцаш болх бу агрегато. ХIаьта сменагIа 6 тонн сок яккха езача юкъера лаьрхIача 11—12 тонн йоакхх. Дика барттайна болх бу помидорий сок йоаккхаш боахкачар а.

Иштта, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде гIерташ, низ, хьинар кхо ца деш къахьег «Южный» совхоза баьцадаараш кхедераша, кхыча болхлоша.

М. ХАМАТХАНОВ.

«СИБИРЬ—МОСКВА» ЯХА ГАЗОВИ ПХА

Укх шера йиълагIча квартале болх бе йолаялийта лаьрхIад 3.600 километр йIаьха «Сибирь — Москва» яха керда газопровод. Цо торо хулийтаргья укх шерре а 22 миллиард кубометр дукхагIа газ яккха.

Газови керда магистраль хьайолалу Обски гIубана юххерча Медвежье яхача из йоаккхача моттигера. Цун наькъа тIа 23 хий духьале я, цу даькъе Надым, Обь, Волга, Ока, Вятка санна дола доккхий хиш а. Уральски лоамий дукъах, 410 километр шерача ушалех чакхъяккха, из юлача 1.150 километр наькъа тIара хьу дIаяккха еза.

Сихача темпаегIа юллаш я газопровод. Цхьан ханна йоккхача йиъ районе юллаш латт трасса. Из гIирс дIаболабаьчул тIехьагIа дIабахача ялх бетта эзар километр совгIа газопровод болх бе йолаялийтай. Къаьстта лоархIаме дар тюменски гIишлонхоша чоалханеча хьалашка Iодилла 600 километр хIана дац аьнна дIаьха дола газопровода дакъа.

Цу гIулакха Тюмене йиллача специализированни треста начальника Чирсков Владимира дийцар:

— Укх тIеххьарча ханналца Сибарегla лаьттах турбаш lочуяхкара балхаш lай, декабрера апреле кхаччалца шелало ушал гIора а яь, цу тIа гIолла еза-йоккха техника дIайохалургйолча хана мара дулургдац аьнна хеташ дар. Пийцача шода хьисапе къаьсттача установкашка вIашагIа хувттар 36 метр йIаьха турбаш. ХIаьта Iай трассе дIакхухьар уж. Тюменски областе турбопроводаш яхка йолаелча денз эггара хьалха тха треста коллектив йолаеннай, ахкан хана а ца социйташ, бIарччача шера турбаш Iочуехка балхаш де. ВIашагIъеххай автонаькъаш чIоагIдеш, ушал йолча моттигашка гIолла еза-йоккха техника дехьаяха хьеладергдоаца наькъаш кийчдеш йола къаьстта наькъа-гIирсий подразделенеш. Юкъеккхувл «нек ду турбаш» оалаш йола метод. Турба цхьан оагIорахьара Iург айхха дIакъайла да, тIаккха берда йистера хьатIахетташ йола турба лелхамий новкъосталца хьалхагIе а кийчъеча саьнгарчурча хи тIа гIолла дIайода.

«Сибирь — Москва» яха газопровод юллача тохк балхаш вIаштIехьдахара керда формаш, машиний материалий керда образецаш. Масала, Подмосковье трасса буллаш йолча тресто, керда технологи шаьр а еш, из бахьан долаш вIаштIехьдоал хIанзарча нормаегIа 650 метр йилла езача турбопровода 1,5—3 километр хIара деннен бийсаннен йилла.

— Кердача методагIа — яхаш дувц цу треста начальника Тюрин Геннаде, — еррига поток группаш а яь йийкъай. Хьалхара группа трасса цIенъеш, гаьнаш тедаш, юхкаш хьайоахаш хул. Из массаза цхьа итт километр хьалха хул. Хьалхарчоа тIехьа йолхача вокх группаша трасса бIоаххала хьалваха никъ кийчбу, саьнгараш йоах, массе тайпарча духьаленех тIехвала моттигаш нийсъю. Царна тIеххьа болалу сварщикаши изоляционщикаши. Цхьаццадолча деношка кхаь километрга кхаччалца Iочуйохк оаха турбаш, хIаьта юкъера лаьрхIача хIанз укх сахьата цхьа километри ах километри мара хилац. СибарегIа гIирс беча хана ниислураш санна йоацаш тхоей я тха хьалонаш. Наькъа тIа нийслу листта нах баха районаш, тIо-наькъаши машинанаькъаши, электропередачай линеш, и. кх. дI. СибарегIара газ ханал хьалха, керда пийшкаш летаю ка хьатIекхачале Москве йоалае гIерт тхо.

Ким ПАНФЕРОВ,
АПН корреспондент.

МержоевгIар дезал

Шоай дезала вай общества бизза бола членаш, цунна пайдане бола нах хургболаш кхетам луча доккха дакъа кхоач даьгеи наьнагеи. ХIаьта цар дукхачар из декхар сийленца кхоачаш а ду.

Царех ба Ачхой - Мартана районерча Бумата баха МержоевгIар Мусий МурцIали цун сесаг Пуштакхи. Кховаткъе итт шу совгIа ха йолаш вокхха саг ва МурцIал, цул дукха зIамагIа яц Пуштакх а.

Хьаьнала къахьегаш, замана маэшшара хургболаш хьалкхебаьб цар шоай дезал.

Цун воккхагIвола воI Майрбик хIанз Буматарча юкъерча школа директор ва. Грозненски педагогически училище йистеяьккхачул тIехьагIа шоай юрта хьехархо волаш болх а беш, университете заочно деша вахар Майрбик, хIанз из тIеххьарча, пхелагIча курсе ва.

Хьалкхувча тIехьенна дешар хьехарал, коммунистически кхетам баларал совгIа, Майрбика доккха дакъа лоац юрта бахача наьха политически сакхетами культуреи лакхъеча, царна интернациональни хьехам луча.

Шоай воккхагIволча вешийна тIеххьа болх зIамагIбола Майрбика вежарий а. 10 класс йистеяьккхача ше мичахьа дIахо деша гIоргва къоастаде дезаш хилванзар Муртаз. Цо школе волча ханне а яьар цу деша уйла, хоададаьдар дIахо ше дергдар. Из деша вахар Бакурча милицейски школе. Из йистеяьккхача, Муртаза болх бу город Грозне Старопромысловски района ОБХСС-е. Говзал лакхъяра чIоагIа тIакхуваш вола зIамсаг холу кулгалхошта. Муртаз шера болх баьчул тIехьагIа Москверча СССР МВД Лакхерча школе деша вохийт. Цо боабац шийх бенна тешам — геттара дика дешаш чакхйоакхх цо из школа.

ХIанз КПСС член вола Мержуев (иштта язъяйт цо а цун вежараша а шоай тайпан цIи) Муртаз Назрановски района ОБХСС начальник ва. Цо къовсам лоаттабу хадкъа руакъанна тIакхувдаращца.

Бера хана денз дукха дезар Мувсайна эскара гIулакх.

Школа йистеяьккхача, из деша вода зенитно - артиллерийски училище, геттара дика дешаш чакх а йоакхх. Цул тIехьагIа пхе шера Советски Эскаре гIулакх деш хул Мувса.

ТIема говзал лакхъе, политически сакхетам кIоаргбе безам бола зIамсаг ПВО Воечни Академе деша вохийт. ХIанз йиълагIча курсе дешаш ва Мувса: Из а, ший боккхагIбола вежарий санна, вай ленински парте мугIарашта юкъе ва.

Ший вежарел тIехьависавац эггара зIамагIвола Ваха а. Бакъда, цун ший безам, ший никъ ба. Хозача моттиге уллача Буматарча кIаьнка дукха дезаделар Iалам.

10 класс чакхъяьккхача Ленинградерча юрта боахама институте деша вахар Ваха. Агроном волаш цо болх баьб Ленинградски областе. ХIанз комсомолец Ваха Даьхенна шийгара доагIа декхар дIалуш Советски Эскаре гIулакх деш ва.

Цу дикача вежарий йоккхагIйола кхо йиша, шоай дезалаш а болаш, хьаьнала къахьегаш бахаш ба. Шоай вежарий санна шоай бераш а нийсача новкъа дахар лоаш хьехам бу йижараша шоай берашта.

Иштта хьалкхебаьб шоай дезал МержоевгIар МурцIалеи Пуштакхеи, цар дизза кхоачашдаьд обществана хьалхара шоай декхар. Даси нанаси де а доагIаш доккхал ду шоай берех, баркал йоах шоай бераш боккхача новкъа даьхача Советий Iаьдала, Коммунистически партена.

Ю. ЮСУПОВ.

ЯХЬО ХЬАКХЕЛЛАЙ

Уфимски химически завод —ший отрасле социалистически яхьа инициаторех цаI. Укх шера встречни план тIаийцай предприяте коллективо. Цу тIа оттадаьд министерства лаьрхIачул дукхагIа продукци арахецилгеи 1,2 миллион сом кходелгеи.

Химикаша толаме кхоачашду шоай декхараш. Ер шу хьадоладелча денз хIанзале а планал совгIа арахийцай дIайийна хIамаш лораю бIаьш тоннаш химически средстваш, цу даькъе тIа-тIа дукхагIа эшаш йола гербицидаш а.

Уж химикаташ мел эш юрта боахама ялар духьа кхы а 18 миллион сом мах болаш цхьа цех хьалъе езаргьяр. Цхьабакъда уфимцашта кхыъкхе никъ корабаьб. Цар лаьрхIад фенола — гербицидаш хьаяра эша керттерча веществана — хлорировани яра технологически процесс эргаяьккха тоаяра чотах продукци дукхагIа арахеца.

Кхы тIа а мах дIабахийта ца безаш кхоачашдаьд балхаш. Массехк узлана модернизаци яьй, кийчъяьча схемагIа дIаоттаяьй агрегаташ. Цо предприяте коллективага йиш хилийтар оборудоване балха овсарле проектничуница нийсйича укх шерре а шозза гаргга лакхъе.

Цхьабакъда продукци дукхагIа арахецара кхоачамболаш хиннадац из. Заводе иштта юкъейихьай конденсированни масса хадданза шелъяра процесс а, хIаьта цо йиш хилийтар кхыча операцешка а обрудоване балха овсарле шозза дукхагIа лакхъе. Цу дерригача хIамаша торо хилийтар гербицидаш дикка дукхагIа арахеца.

Производство юха ца соцаеш, чакхъяьккхар уфимски химикаша реконструкци. Предприяте коллектив геттара дика лоархIаьяй планови заданеех, цу цхьан ханна кхы тIа а кийчъяьй участкаш, алсамбаьхаб мощностий низ. Ерригача заводской службаша болх вIаштIехьа лелабаро Iалашдаьд из.

Виталий КОВАЛЕНКО.
(АПН).

Паччахьалкхенга 40 эзар тонн ялат дохка лерхI

Ульяновски областе кхашкара ялаташ чуэцаш латт. Дика ха эттача хIара денна, хIара сахьата кхом бу ялат кхедераша.

Паччахьалкхенга 40 эзар тонн ялат дохка лаьрхIад ялат кхедеча совхозашта юкъе областе эггара йоккхагIчарех йолча Крупске цIерагIча совхозе. Атта дац из декхар кхоачашде. Совхоза партийни комитето производства керттерча моттигашка коммунисташ дIаийсбаьб.

Укхаза духхьашха вIашагIъеллай лакха къахьегама овсарле йолча 12 агрегатах латта «Колос» яхача комбайний отряд. Цуна тIачIоагIъяьй мовхьаш дIа-юха кхухьача автотранспорта Дмитровски объединене автомашинаш. Совхоза кхашкара ялат дIакхухьаш 130 шофер ва. ВорхI шу да автотранспортникаша совхоза ялат чуэцара гIо ду.

СУРТА ТIА: Крупске цIерагIча совхоза кхашка я «Колос» яхача комбайний специализированни отряд.

В. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕРРИГА НИЗАШ ОАРЦАГIДОАХАРГДА

Дукха ха йоаццаш тха газета тIа кепатеха араьлар «ТIехьа хIана юс Назрановски кирпишкаш ю завод» яха материал. Цу тIа дийцача кхоачамбоацарех, дIахо йодача хана шоай завода болх тоабара де дезарех лаьца каьхаташ ух тхога завода болхлошкара. Царех цхьаннена оаха кепатох тахан.

Цхьа-ши кIира хьалха «Сердало» газета тIа цIенхаштта критика йир тха завода. Ховш махиллара, оаха кхоачашъяц паччахьалкхен план. Духхьал тIеххьарча шера паччахьалкхенна дIа ца луш йисар кхо миллион кирпишк.

Сушильщица йолаш аз заводе къахьега дийтта шу дизад. Сона хетаргахьа паччахьалкхен план кхсачаш ца яра керттера бахьан да кхоачамхилал болхлой ца хилар. ХIанз пийшкаш чура кирпишк арайоаккхача къахьегаш хила везача пхе сагах болх беш вар ши саг мара вац, иштта болхлой тоъаш бац кирпишк пийшкашка дIачуйохийтача а кхыча участкашка а. Из гIулакх чIоагIа Iатткъ тха балха.

Тха заводе дика болхлой бац ала йиш яц. Производствах дог а лазаш хьинаре къахьегаш нах ба тхо долча. Царех ба загрузчикаш Галаев Мувса, Медов Хьусен, кхы дукха бараш а. ХIаьта а болхлой заводе ца тоъаш хилар бахьан долаш паччахьалкхен план кхоачалъяьяц тха предприяте, цунца дувзаденна болхлой алапеш лоха да.

КIезига йоакхо ю завода кулгалхоша болхлой материальни бытовии хьалаш тоадара. ЛерттIа транспорт хилац болхлой балха хьаккхувла а уж цIаккхувла а. Ах сахьата йиса а болхлой ийца йола автобус заводе дIа ца кхоачаш йисача цу юкъа дукхьал цхьан сменас арахецаргйола 875 кирпишк ара ца хецаш юс. Касткаста автобус тIехьаювлаш моттигаш дукха нийслу. Уж гIулакхаш чIоагIа Iаткъ къахьегама овсарле лакхъяра.

Массехк шу да бытовка корпус хьалъяь ца йоалаш латта. Болхлошта барзкъа хувца моттиг яц, хIама яа а моттиг яц. Уж санна долча кхоачамбоацараша дог эккхийт балхах, дукха болхлой дIа-юха бувлаш хувцалу.

Керттерча даькъе балха хьайбераш кагий нах ба, уж оаха Iомабу, тхоай опыт дог раьза долаш дIалу. Цхьабакъда юххьанца денз къаьнача болхлоша санна овсаре къахьегац цар.

КIезиг-дукха болх баьчул тIехьагIа заводера болх хала болга, хьадоагIа алапи кIезига долга, предприяте кулгалхоша болхлой леттIа йоакхо ца елга хайна къона бараш балхах дог а ийкхе предприятера дIабаьле дIаболх. ДукхагIдола балхаш тха заводе кулгашца деш да, цу гIулакхо а укхаза къахьегача наьха балхах дог эккхийт.

Дукха моттигаш нийслу ханнахьа лоабат хьатIа ца бар бахьан долаш тхо болх ца беш даглаш. Из нийслу транспорт ца хилларах. Мотовоз е машина еха дукха моттигаш нийслу. Уж лакхе цIераш мел яьха кхоачамбоацараш дIадахара цIенхаштта уйла е еза предприяте кулгалхоша. ХIаьта оаха тхоай деррига низаш оарцагIдоахаргда паччахьалкхен план кхоачашъяь ца Iеш из тIеххкхоачашъяра.

Х. ТУМГОЕВА,
Назрановски кирпишкаш еча завода сушильщица.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДОТТАГIАЛА КВАРТАЛАШ

Щецине хезар сона: «ленинградски цIенош». Цул тIехьагIа дукха ха ялале бIаргаяйра ссца кIай бесса къега дукхазза вIаштIаръян зданеш. ЧуIеча цIеной керда квартал хьалъеш латтача моттиге дахкар тхо ПОРП Щецински воеводства комитета секретараца Стефан Янусевичаца. Прораба Постнов Юре дIачухьийхар тхо гIаьле оза кхыбола гIишлонхой а чубаьккхача вагончика чу. Цига хайра сона Щецине бахача наха 180 квартира йолча нийссазза вIаштIардаьча цIеноех «ленинградски» хIана оаллц цар доакъош Ленинградера форда тIа гIолла хьаккхьад, тIаккха укхаза вIашагIдийхкад. Цул совгIа, советски гIишлонхой группа чIоагIагIа бола низ ба Ленинградерча № 3 йолча Автовски цIенош деча комбината монтажникаш.

Ленинграде баьхка хиннача польски специалисташта къаьстта чIоагIа эзеннача цу серех дола цIенош хьалде доладелар тхо Гданьске, — яхаш дийцар Постнова. — 1971 шера а баьбар оаха цига болх. Цул тIехьагIа Щецине а даьхка, шу совгIча хаца А. Варске цIерагIча судоверфа коллективана 180 квартира йолаш ялх цIа хьалдир оаха. ХIанз ремонтни верфенеч Щецински портан диъ цIа хьалдеш доахк тхо.

Прораба дIадоладаь къамаьл дIакхоачашду монтажни балхий кулгалхочо Плужин Евгене:

— Цу цхьан хаина монтажна гIулакх вай польски доттагIашта дIаIомале а гIерт тхо. Цхьа звено мара яц еррига а советски болхлоех латташ. Вокхазахьа тха кагийча нахаца цхьана монтаж еча балха боахк полякаш.

Из опыт кастта геттара чIоагIа накъяаргья польски доттагIашта. Укхаза, Щецине, хьалъеш латт цIенош ду комбинат. Цу чу оттаю оборудовани советски я. Комбината корпусаш Домба яхача городской районе хьалъэттай, эггара дукхагIа машинаш лелача наькъа йистте. Шера 100 эзар квадратни метр чуIе моттиг хьалъе лаьрхIа я из. Оборудовани вIашагIйоллаши нийсъеши хиннай Анатолий Смирнов, Пушински аьшкаметонни конструкцей завода инженер керте латта советски специалистий группе.

Польски цIенош дераша боккхача безамца лувц цIенош деча производства хьалха латта технологи Iомаяра шоашта новкъостал деча шоай советски коллегех.

— «Ленинградски цIеной» лоархIам цар чура квартираш хьалхагIа оаха хьалъярел комфортабельнегIа, чура моттиг йоккхагIа йолаши дикагIен хиларах лаьтта Iац, — йоах Стефан Анусевича. — «Ленинградски цIенош» — тхона интернациональни солидарноста символ я, Щецине бахача наха чIоагIгIа мах бу советски нах новкъостала бахка массаза а кийча хилара. Цу дог цIенача гIулакха лоархIам кхета ца беш цхьаккха саг вац тхоах.

Эггара хьалха советски специалисташа хьалдаьча нийссаза вIаштIардаьча цIеноех «ДоттагIала» квартал аьнна цIи тиллай Щецине.

Д. ГАЙМАКОВ,
АПН спец. корр.
Щецин — Москва.

ШЕРА НИЙССА ДОЛА ТКЪО ДИ

Машиннакъа транспорт дегIайоалаяра чIоагIа уйла тIайохийт халкъа Корее. Укх тIеххьарча хана Корейски ахгIайрен малхбоалеи малхбузен вIашагIъювзаш а кердача промышленни юртбоахамен районашка гIолла чакхбоалаш а бола массехк керда никъ билаб. Дикка тоадаьд хьалхагIа дениз ладаш дола наькъаш. Буллаш латт дукха ха йоацаш корадаь аьшка рудаш доахка моттигаш КНДР къилбаселерча дегIаухача территорешца ювзаргйолаш бола никъ.

Промышленни юртбоахамен производство дегIаяро дIадех наькъашка гIолла лела поездаш алсамйоахилга, цар составаш дукхагIа хулийтилга. Кердача техникаца йоккха еш я вагонни парк. Дукха ха йоацаш город Вонсанерча вагонашъераша КНДР духхьашха арахеца йолаьй 125 тонн мухь чухоша вагонаш. Царца мухьаш Iодоассадеш йола самосвальни оборудовани оттаьй цар чу.

Тахан эггара саготагIа йолча проблемех цаI — машиннакъашта электрификаци яр. Корейски экономисташа даьча лоархIамегIа, электрификаце йиш хулийтаргья наькъашка гIолла лела поездаш шозза алсамъяхеи мухьаш дIакхахьарга бода мах пхелагIа дакъа кIезигбеи. Электрификаци яь баьннаб Рачжинаи Чхонджинаи юкъера 80 километр хIана бац аьнна бола никъ.

Наькъий сеть щеръяр, цунна электрификацин модернизацин яр, технически кийчъяра боарам лакхбар бахьан долаш халкъа Корея машиннакъа транспорто хIанз ткъаь дийнахьа дIахьу бIаьччача 1946 шера — колониальни Iазапах мохк мукъабаьккхачул тIехьагIа хьалхарча шера бихьар миссел мухь.

Ф. ЛЕСКОВ,
АПН соб. корр.
Пхеньян.

МАО ЛАТИНСКИ АМЕРИКАНА ДУХЬАЛА ВА

Керте гIолла даь цу тайпара йоазув а долаш «Пуньо эн альто» яхача перуански издательства кепатеха арадаьккхад Аргентина, Венесуэла, Уругвая, Боливе, Чиле, кхыча латиноамерикански мехкий боккхийча публицисташа язъяьча статьяй сборник.

Газет дешараштa Кердадарий кепайоазон Агентства могаю цу сборника тIа араьнна чилийски журналиста Хосе Мигель Вараса статья.

МАО КЪАЬНАРЕИ КЕРДЕИ ДОТТАГIИЙ

Чилера къаьнара доттагIий дIа а баьнна, кердабараш корабаьб пекински кулгалхошта.

Къаьнара доттагIий — уж бар китайски халкъа карагIдийннача турлалча революционни гIулакхех доккхал деш хинна нах. Уж бар дуккхача хIале, белггала, Азе, Африка, Латински Америка мехкашка кортамукъален къовсам хоадамболлаш хьаллацара хьакъехьа, «дуIай континентий» революционни халкъаш дизза хьаллацара хьакъехьа... селлара дукха дувцаш хиннача маоистски пропаганда лозунгех тешаш хинна нах.

ТIаккха Чилерча ший къаьнарча доттагIех хIана яьннай Китай.

Яьннай хоадамболлаш йола ха хьатIаэттача минуте, ший дешаш хоадамболлаш долча гIулакхашца бакъде дийзача хана, 25 шера ше хаддаиза мел дийцар Пекино теркал ца деш дитандаь.

11 сентябре фашистaшха болча тIемахоща Чиле пачхьалкхен переворот яьчул тIехьагIа бага хий латташ санна хилар пекински кулгалхой. Цхьаккха Iимад йоаккхаш яцар Пекин Чиле законни президент Сальвадор Альенде вийначул тIехьагIа а, йист хилар далац цун Чиле эзараш патриоташ боабеш, таIазараш деш, лувцаш набахта чубеххаш латтача хана а.

Пекинерча Чиле посола Армандо Урибес еррига дипломатически корпус ший посольстве чухьийхай, хьалхагIа дениз а иштта из деш махиллара, кодамий книга тIа Сальвадор Альенде кхалхарца дувзаденна дипломаташка кулгаш яздайтар духьа. Цхьабакъда китайски правительства мукъа бенабац протокола тIа оттаяь из акт чакхъяккхийта.

Цхьа ха яьннача гIолла посол Урибе, Китая кхыча мехкашцарча гIулакхий министерстве кхайка дIа а вийха, цига шоллагIча даькъерча гIулакха тIа волча цхьанне хоам баьб цунга, «доктора Альенде правительства» викал хиларца хIа полномочеш чакхъяьннай. Из къамаьл ше мадарра доаладу оаха.

Чиновник бакъахьз ваьккхар Армандо Урибес: «Президента Альенде правительство», цхьабакъда вокхо ше хьалхагIа аьннача тайпара цIаькха юха а аьлар; «А, доктора Альенде правительство». Пекино посола гIулакха тIара Армандо Урибе дIа а ваьккха, Чиле Iаьдала керте этта фашистски хунта законни а лаьрхIа тIаийцар.

Цу тайппара, шоай къаьнарча доттагIех къестеч керда бараш лехеи болабелар пекински кулгалхой.

Малаш бола уж керда доттагIий?

Эггара хьалха — хунта виъ член: инаралаш Аугусто Пиночет, Гутсаво Лии Сесар Мендосеи, адмирал Хосе Торибио Мерино. Инарал Пиночет Мао Цзэ-дуна цкъаьннахьа чIоагIа дег чу вижав, цо кхыметтел дезткъа шу дизар даькъала лувцаш телеграмма а яхьийтай цунга.. из деза ди хьатIаккхачале 30 ди хьалха.

Маоцара чилийски тIема хунта безам цунца юха а хинна хиннаб. Пекински лидераша чилийски фашистски режимана политически дипломатически новкъостал даь ца Iеш, иштта экономически новкъостал а даьд. Китайски викалаша инаралашка хоам баьб, тIехьагIа лургдолча чилийски цIасах паргIатта лелача валютаца авансагIа мах лургба Пекино аьлна, из да процент тIехьа доацаш кредит далар морг а дIахо ший халкъа духьала тIом бара кхы а дукхагIа герзи тIема кхоачамин сихха Iалашбе гIертача хунтана махеттара а.

Из деррига а даь даьначул тIехьагIа Чиле а ерригача Латински Америке а къаьнарчарех нагахьа доттагIа висаваЦ Китая. 11 сентябре хиннача тIема переворотацарча китайски правительства позице йоайир хьалхагIа Латински Америке маоизма хинна влияни.

ХIаьта Советски Союз, цунна тара йоацаш, къаман-кортамукъален болам хьаллацара гIулакха ший принципа тешаме йолаш йисар.

Хосе Мигель ВАРАС,
чилийски журналист.

КИПР. ТIом сацарца дувзаденна хьалхарча моттиге эттай беженций проблема. Кипре чудаьннача турецки эскараша,— официальни даннеех, цун ерригача территорех 40 процент дIалаьцай — мехка къилбаседен къилбасеца-малхбоален доакъошкара эггара хьаьнагIа лаьтташ долеи дукхагIа нах бахен районаш. Цу районашкара грекаш шоай цIенош а дуташ, сихбенна къулбехьа дIаухар. ХIанз, кипрски Iаьдалий даннеех, мехка 200 эзар беженцаш ба. Уж къаьстта дукха ба Ларнакеи Лимасолеи зонашка.

Эзараш беженцаш тIа тхов боацаш бисаб — чаьтараш а кхыметтел геттара кIезига я укхаза. Дийнахьа уж бIайхача маьлха зIанараштa хIал хул, хIаьта бийсанна шелал Iовш. Моцалаи мала хий чIоагIа ца тоъаш хиларан летк нах. Къаьстта хала да хаина зIамигеи наьхха доахкеи бераш долча дезалашта.

СУРТА ТIА: беженций чаьтарий лагерь.

Камера пресс—ТАСС сурт.

КЕРДА ОБРЯДАШ—ВАХАРЕ

ДОККХА ИРАЗ

КПСС XXIV съездо а Нохч-ГIалгIай обкома X пленумо а белгал мадаккхара, берригача идеологически балха лоархIаме оагIув я советски наьха сакхетамчура дIаяхача замах юхейиса баьде уйлаш цIеньяь дIаяхар, коммунистически оамалаш, советски цIейш хIара дийнахьарча къахьегамхой вахара шерагIа юкъедоалалдар.

Цу хьакъехьа дуккхадар карагIдаьннад Сунжевски районерча юкъарлен организацешта. Массе ханара гIулакх а хинна дIаоттаць латт укхаза саг йоалаяр, йоI маьре яхар кердача советски Iаьдалах чакхдоаккхилга, Къоначарна дукха дезаденнад моллашн мозгIараши юкъе боацаш кагирхой кердача дезале вIашагIкхетар чакхдоаккхилга, торжественни хьалашка регистраци елга.

ХIара шоатта е кIирандийнахьа дукха нах хул районни культура цIагIа къона дезал вIашагIкхетар загсе дIаяздарга хьажа баьхке. Йоккха зал йизза болча наха хьалхашка саг йоалаеча зIамигача саган маьре йодача йоIан ловца боаккхаш, уж даькъала бувцаш хул КПСС райкома, райисполкома, загса, культура ЦIен болхлой, цхьан дезале вIашагIкхетача кагирхой гаргара нах, доттагIий.

Торжественни хьалашка кердача дезале вIашагIкхетар белгалдаккха укхаза баьхке хул эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, эрмалой, кхыча къамех бола кагирхой. МоллагIчоа а дукха дезалургдолаш, къоабаллаь дег чу дужаргдолаш, къоначарна цIаккха дицлургдоацаш из керда, боккхача маьхера гIулакх вIаштIехьдаккха аьттув а боал районерча общественни организацей. Цу гIулакха къаьстта дукха къахьег КПСС райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующе М. Ш. Цуцаевас, культура отдела заведующе З. В. Февралевас, загса заведующе Н. С Омельченкос, кхыбараша.

Тахан оаха кепатох дукха ха йоацаш нохчий кагирхой Орджоникидзевски станицера РОВД болхло Хачукаев Серго Салмановичи Грознера лор Ахмутакаева Мария Абдулаевная цхьан дезале вIашагIкхетар торжественно чакхдаккхарах йола репортаж.

КIиранди. Орджоникидзевски станицерча культура ЦIенна хьалхашка боккхий а зIамига а дукха нах ба гулбенна. Дегаш гIоздаьнна, лаьрххIа цхьан хIаманга хьежаш ба уж.

— Нускал доагIа, нускал доагIа! — гIадбаха цIогIарч доал дехьара а сехьара а. Дукха ха ялалехьа хьакхоач Грознера нускал доаладеш боагIа замеш.

Зизашца, даьре лентаща хозьаьча эггара хьалхарча кердача «Волга» чу ба мар, нускал, цар доттагIий... Iобессача замешка моарщал хоаттошехьа культура ЦIен йоккхача зале дIачуболх берригаш а. Клубе чу ца хошаш дукха ба кердача тайпара къона советски дезал вIашагIкхетача хьажа безам бараш. Зале детташ тIоараш а долаш шоай новкъосташа слена тIа доаккх мари нускали. ЦIаьхха сатем отт зале.

— Деза новкъостий! Хачукаев Серго Салманович, Ахмутакаева Мария Абдуллаевна! — торжественно къамаьл ду загса болхлочо Новикова Римма Ивановнас. — Къахьегамхой депутатий районни Совета исполкомо тхона тIадиллад шуи заявленега хьежа шо цхьан дезале вIашагIкхетар дIаязде.

ХIара сага вахаре хул дега къаьстта хьамсара, ираза денош. Шоана цу тайпара да тахана ди. Тахан шо цхьан дезале вIашагIкхет шоай вахара никъ цхьана дIабаьла: хало а атто а цхьана екъа, вIаши тешаме хила.

Ираз долаш дезал хила йиш яц мари сесаги вIаши дукхадезаш, цар шоай бехкъоккхам кIоарга кхетабеш ца хилча.

Аз шуга хетт дег тIара а чIоагIа а дий цхьан дезале вIашагIкхета оаш дархIар, кийча дий шо боагIача бехктоккхамца дезалера боккъонаш лелае, декхараш кхачашде?

Шоаш кийча хилар бакъдеш жоп лу хьалхагIа нускало, тIаккха маро.

Саг йоалаяра, йоI маьре яхара хьакъехьарча Российски Советски Федеративни социалистически республика законах доаггIача тайпара дIаязду нохчий йоIи зIамсаги цхьан дезале вIашагIкхетар. Тешал тIа кулгаш эзду къоначар, тIаккха цар тешаша а.

Ерригача зале дIаьхдаь чIоагIа тIовраш детт. Шоаш чIоагIа безаш тешамеи хилар бакъдеш вIаши цIелгех дошо гIозараш дохк Сергоси Марияси, тIаккха вIаши бартaш доах.

Дег тIара ловца боаккхаш къона дезал даькъала бувц КПСС райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующе Марет Шабазовна Цуцаевас, культура отдела заведующе З. В. Февралевас, милице болхлочо Г. В. Безносикова, кхычар.

Хьаяха мар-нускали цар новкъостийи а болаш фойе арабоал берригa гулбеннараш. Йолалу музыка. Эрсий а вайнаьха а халхараш ду кагирхоша. Царна юкъе ба Серго а Мария а...

Цул тIехьагIа клубера арабоал замеш. Цига а локхаш пандар ба, деш халхараш да.

Из деррига бIаргадайнача цхьан вайнаьха йоккхача саго бIаргех хий а даьна йоах:

— Ма доккха ираз да-кх хIанз кагирхошка кхаьчар. Иштта хоза, сакъердаме леладе йиш йолаш хиннад-кх ер деррига а. Со къона йолча хана цунах хьагар мара хьакхачa хIама дацар. Советий Iаьдало, социалистически вахаро хьакхеллача ираза сий ца де йиш яц.

Шоашца шоай новкъостий а болаш парке болх Сергои Марияи.

Цига цар зизаш дехкар гражданcки а Сийлахь-боккхача Даьхен а тIемашка советски наьха кортамукъале лораеш байнача мехкахой чурта улув. ТIаккха уж боах Владимир Ильич Ленина памятника тIа. Цига къоначар цIаькха а цIаькха а чIоагIо ю сийлахь-воккхача баьччан гIулакха; коммунистически идеяшка тешаме хила, иштта болаш къона дезал хьалкхебе.

Из дерригa чакхдаьначул тIехьагIа нускал а нийце машинашца Серго вахача коа болх замеш. Цига а бийса яххалца лаьттар боккха сакъердам.

Иштта белгалдоакх Сунженски районе моллагIча къамах а керда дезал вIашагIкхетар.

А. БАСИЕВ.

СУРТАШ ТIА: (лакхехьара лохехьа) мари нускали тешал тIа кулгаш яздеш ба; ираз кхаьчараш; памятника тIа зизаш дохкаш ба.

В. БАКАТОВА сурташ.

СОМИЙ БЕШАМАШКА БОЛХ БУ МАШИНАШ

Комсий гаьнаш йоIа ПАВ-8 яха агрегат дага а лаьца хьалъй город Павлове (Горьковски область). Трактора тIа латтача цо цкъа ещ бархI мугIарагIа ю обработка. Соахка къулбехьарча цхьан совхозе тохкаш хинна из специалисташа геттара дика могаяьй.

Советски чертежегIа хьаяь ПАВ-3 Венгре арахецаргья. ДагадохарагIа аьлча, цу тайпара кооперации хIанзле а йолаш я. ХьалхагIа Павлове комсий шпалераш хьаяра дагалаьца хинна машин СЭВ-а членаш долча мехкашта Венгре арахецаш я. Иштта цига хьаяьй сомий гаьнаш йоIа керда агрегат а. Трактора тIа сттаеш йолча цо гергача ялх херха новкъосталца мел сома яле а гаьний ткъозронгаш тед. Кердача механизмо дназза совгIа лакхъю къахьегама овсарле.

Григорий ЗАХАРОВ,
АПН корреспондент.
Горький.

БОЛГАРЕ ХИННАБ...

Дунен шоллагIча тIема шерашка Болгари мухьаяккхара лаьттача тIемашка лакъа лоацаш кIезига хиннабац Грознера а республикера а вай мехкахой. Ховш махиллара, гитлеровски Германи Советски Союзаца лата йолаеннача кхоалагIча дийнахьа фашизмана духьала къовсам лоаттабара ший халкъ гIоттаде созам тIаийцаб Болгаре коммунистически парте. Цу ханна цига вIашагIъеллай Даьхен фронт, хьахиннаб партизаний болам. Бакъда монархо-фашистски Iаьдал фуннагIа даь а из дIабаккха гIертар. Из бIеха гIулакх чакхдаланзар. Вай эскарца цхьана тIом беш хилар болгарски партизанаш, хIаьта вайна цхьана коталонга а кхаьчар.

Цу хана дениз ткъаь итт шу дала доал, хIара денна чIоагIлуш латт болгарски халкъацара вай доттагIал. БIаьш советски туристаш ух вежарашха йолча Болгаре, цецбуьл из эргаьлларах. Иштта цига ваха хиннав Грозненски вагонни депо слесарь Грехов Николай. Болгарерча вахарах лаьца цо дувц.

— Тха группе 32 саг вар — лораш, болхлой, инженераш, хьехархой. Москвера арадаьннача шоллагIча дийнахьа Болгаре столице — София — городе кхаьчар тхо. Цига Iеш «Балкан-турист» яхача дикача гостинице дар.

Эггара хьалха эрсий-болгарски тIема доттагIала музее хилар туристаш. Боккхача безамца хьежар тхо дуккхача хана дениз хьадоагIа болгарски эрсийн халкъий доттагIал дувцаш хиннача экспонаташка. Витош яхача лоамашка экскурсе даха хилар, болгарски халкъа баьчча Димитров Георгий воаллача мавзолейга а хьежар. Городе Пловдиве археологически этнографически музеяшка хьежар, «Дошо гIомараш» яхача курорте хилар туристаш. Цига салоIаш бар эрсий, французаш, немций, румынаш. Дукха хилар цига доттагIала тIехь безаме вIашагIкхетараш. Дицлургдоацаш дег чу дижар Балчик яхача городе земледельчески кооперативе болгарски ахархошца хинна вIашагIкхетар а.

Болгаре хиннав Шелковской станицера повар Конев Юрий а. Из а Москвера, Ленинградера, Латвера, Белорусера, Грузера цун новкъостий а цига бахабар хIамз кийчдара говзал дIа-хьа йоззийтара.

— Болгаре тхо дахийтар Центрсоюзо, — дагалувц Ю. Конева — Советски кулинаре говзал хьокха езаш дар тхо. Цига дIа ма кхаьчча а общественни кхачан предприятешка хьежар тхо, «Шумако», «Витош», «Доше чкъаьра» яхача ресторанашка хилар, доттагIал гессар повараша, тайп-тайпара дааpаш кийчдара технологи яйзар.

С. ВОРОНИН.

СЕНТЯБРЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометцентро беча хоамагIа, сентябрь бетта Кавказа малхбоалехьарча даькъа тIа юкъера температура 16—18 градус гаргга (дуккхача шерашка юкъера хиннaчунга кхоачаш) хургья. Бетта юкъера йоачаш 25—50 мм, къулбехьарча районашка 60—80 мм (иштта боарамга кхоачаш) хургья.

Хьалхарча ткъаь дийнахьа бийсашкара температура 13—18, деношка 24—29 градус хургья, хIаьта хьалхара итт дии шоллагIа итт дии чакхдоалаш температура лохлургья бийсашка — 7—12, деношка— 17—22 градусага кхоачаш.

КхоалагIа итт да шийлагIа хила дезаш да, фегара температура деношка 15—20, бийсашка 6—11 градус а йолаш. Итт ди юкъекхьачa хана кIезиг-дукха йIоахлургья бийсашка — 10—15, деношка 20—25 градусага кхоачаш.

ДогIаш делха тарлу хьалхара, шоллагIа, кхоалагIа итт ди чакхдоалаш.

Метеостанци.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК»—«ЛОКОМОТИВ»

СССР «А» класса шоллагIча лига йиълагIча зоне футболах хьалхара моттиг яккхара яхьашка дакъа лоацаш йола «Терек» селхан С. Орджоникидзе цIедагIча стадионе Оренбургерча «Локомотиваца» вIашагIкхийтар.

Ловзара хьалхарча минуташка дениз матч чакхъяллалца сакъердамеи ира спортивни къовсам латташи хилар из вIашагIкхетар. Массехк говза атака ю фусамдаьша. Царех цаI 8-ча минуте А. Синькос бургац чутохаш чакхъяьлар. 1:0 йола счет I-ча тайме кхы хувцаяланзар.

ХIаьта шоллагIча тайме кадай хиннача хьамшаша 60-ча минуте «Терека» наIарашка бургац чутох. «Локомотива» наIарашта тIатаI вай футболисташ. Цхьабакъда дика ловз хьаьший вратарь. ХIаьта а вIашагIкхетар чакхдала дукха ха ца йисача хана А. Синькос чутох шоллагIа бургац. Иштта счет 2:1 а йолаш котало яькхар «Терека».

«ВАЙНАХА» 24 ОЧКО Я

ДIахьош я республике футболах ловзаш хьалхе яккхара чемпионат.

Укх тIеххьарча хана къаьстта дика ловзаш я ши команда — Аргунски комбината «Вайнах» Грозненски «Локомотив». Шоайла вIаши матч хилалехьа хиннача хьалхарча туре толамаш даьхар цар. Шаьла районерча футболисташа шоайцига счет 6:2 йолаш эшабир Гудермесски «Локомотив», хIаьта грозненски машиннаькъахой счет 2:1 йолаш котбаьлар Грозненски района I Мая цIерагIча колхоза спортсменел.

АргIанарча туре Грозне цхьана лайзар «Вайнах» Грозненски «Локомотиви». Счет хьа ца еллаш чакхъяьлар хьалхара тайм.

СалеIачул тIехьагIа «Вайнах» команда футболисто Дикаев Туркос «Локомотива» наIарашка бургац чутехар.

Массехк ди хьалха хиннача туре «Вайнах» командо Шаьла тIаийцар «Старогрознефть» НГДУ футболисташ. Счет 8:1 йолаш дика толам баьккхар республика къоначa города спортсменаша.

Таханарча дийнахьа турнирни таблице хьалхарча моттиге я 24 очко йола «Вайнах» команда. ШоллагIча моттиге йолча I Мая цIерагIча колхоза футболистий 17 очко мара яц.

Т. КРУНУРОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Кожаный мяч» яхача клуба приз яккха. 10.00 — «Эхь хетар» яха телевизионни художественни фильм (кхоалагIа сери). 11.25 — Чайковске цIерах йолча дунеи халкъашта юкъерча пхелагIча конкурса доакъашхой концерт. 15.30 — Передачай программа. 15.35 — Шахматни школа. Разрядникий класс. 16.05 — «Социализма дуне». 16.35 — «Хина бухе аквалангаш» яха берашта дола художественни фильм. 18.00 — Ткъо эзар тонн дуга чудара тIехьа. Гудермесски района дуга лелабераша дувц (нохчий меттала). 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Боксах йола дунеи чемпионат. Гаванера передача. 19.45 — «Эхь хетар» яхача телевизионни художественни фильма премьера (пхьалагIа сери). 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30—ДоттагIий юкъсибат. Передача дIахьу йоазонхочо Алексина. 22.15 — Босбола телевидени. «Илли зоах Тийт Куузика» яхача фильма-концерта премьера. 22.55 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Даькъала хила школа. 18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий а гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Кердача дешарa шера керда школа хьаелл (гIалгIай меттала). 19.30 — «Экскаваторщик Кулиш» яха документальни фильм. 19.45 — Къахьегамца сий долаш ва саг. Хьажкlаш лелверхо Чесыгов (гIалгIай меттала). 19.55 — Шоана беваш. 20.05 — Книжкай тахе тIа. Мальсагов Ахьмад. «Наькъахо дIаэпа никъ».

30 август.

I ПРОГРАММА.

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Масалена тIехьа цаI, цхьаннена тIехьа массава». Ленинградера передача. 10.15 — «Эхь хетар» яха телевизионни фильм. (4-гIа сери). 11.30 — Ашарий хьакъехьа музыканташ. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — «Капитанаш, капитанаш» яха телевизионни документальни фильм. 15.45 — Узбекски ССР-а халхарий самодеятельни ансамбла концерт. Ташкентера передача. 16.15 — «Iилма — тахан». 16.45 — Босбола телевидени. Берашта дола фильм. Хьуна турцалах йола повесть. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени «Даькъала бувц оаха цхьоалагIча классера бераш». 18.30 — Босбола телевидени Словакин къама гIоттам хинна 30 шу дизарга. «Словакех дола илли», яхача документальни фильма премьера. 19.00 — БIаь эзар тонн хьажкIаш чуяра тIехьа. «Шоайла яхье вайна ши доттагIа». 19.15 — Спекуляцеца къовсам лоаттабар ерригача общественноста гIулакх да. Нохч-ГIалгIай АССР-а чухьарча гIулакхий министерства отдела начальника замесгитела Гелагаева выступлени. (нохчий меттала). 19.30 — «Эхь хетар» яхача телевизионни художественни фильма премьера. (5-гIа сери). 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Артлото». 22.50 — 1. КIаатохаргах латара дунеи чемпионат. Турцера передача. 2. Босбола телевидени. Спортлото тираж. 23.30 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.05 — МугIарах дIаотта боъо я. 18.15 — Фильм. 18.25 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.45 — Хоамаш, реклама. 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Телевидене Волгоградской студе передача. 19.30 «Ялта» яха телевизионни фильм.

РАДИО

29 август

6.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Животов. Халхарий сюита. 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — Хьажкlашлелаерий яхьах йола моральни материальни стимулаш (эрсий меттала). 16.30 — Халхара ашараш (гIалгIай меттала). 16.45 — «Яхье бовлар из новкъостал дар да» яха беседа (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 23—28, Грозне 25—27 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, бе-беча оагIорахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 9—14, деношка 23—28 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахарeи культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 8100.